

III. Finans Dışı Kesim

Türkiye’de hanehalkı borçluluğu (finansal borç/GSYİH) GOÜ ortalamasının oldukça altında yer alırken salgın döneminde emsal ülkelere kıyasla daha sınırlı düzeyde artmıştır. Mevcut Rapor döneminde hanehalkı finansal varlıkları yükümlülüklerinden daha güçlü büyürken buna bağlı olarak hanehalkı finansal kaldıraç oranı (finansal borç/finansal varlık) tarihi düşük seviyesine gerilemiştir. İhtiyaç kredileri ve bireysel kredi kartları, hanehalkı finansal yükümlülüklerindeki artışta belirleyici olmuştur. Öte yandan, kişi başına düşen borçluluk görünümü iyileşirken son yıllarda borçlanmanın artan oranda sabit gelirli, ücretli çalışanlar tarafından yapılması borcun sürdürülebilirliğini desteklemektedir.

Hanehalkı finansal varlıkları, TL mevduat ve mevduat dışı finansal varlıklardaki güçlü büyüme ile önemli artış kaydetmiştir. TL mevduattaki artış eğilimi tüm tutar kırılımlarında izlenirken, mevduat dışı TL varlıklarda reel büyüme gözlenmiştir. Bu gelişmelere ilave olarak hanehalkının YP mevduat tercihi durağan seyretmiştir.

Reel sektörün salgın ile birlikte artan borçluluk oranı salgın öncesi seviyelere gerilerken, reel kesimin toplam varlıkları mevduat kaynaklı olarak artmıştır. Salgına yönelik tedbirler kapsamında küresel ölçekte uygulanan düşük maliyetli finansman imkânları ile firma borçlanmaları küresel ölçekte artmış, Türkiye’de reel sektörün borçluluk oranı (finansal borç/GSYİH) emsal ülkelere yakın seviyede yükselmiştir. Reel sektörün YP finansal borcu, yurt dışından temin edilen krediler kaynaklı bir miktar artarken, net YP açık pozisyonundaki iyileşme devam etmiştir. Kısa vadeli net YP fazla pozisyonundaki olumlu görünüm, kısa vadeli YP varlıklarındaki yükselişin katkısıyla korunmaktadır. Reel kesimin toplam finansal varlıklarındaki artış TL ticari mevduat kaynaklı devam ederken, yaz aylarındaki YP efektif girişleri ile artan YP mevduat da varlıkları desteklemiştir.

Salgına ilişkin belirsizliklerin azalmasıyla canlanan iktisadi faaliyet, firma finansal göstergelerine olumlu yansımıştır. Reel sektör ciro ve güven endeksleri salgına ilişkin belirsizliğin azalması ve iktisadi faaliyetteki canlılıkla birlikte genele yaygın şekilde iyileşmiştir. BİST’e kote firmalar özelindeki reel sektör firmalarının kârlılık, likidite ve borç ödeme göstergelerindeki güçlü görünüm ise mevcut Rapor döneminde korunmuştur.

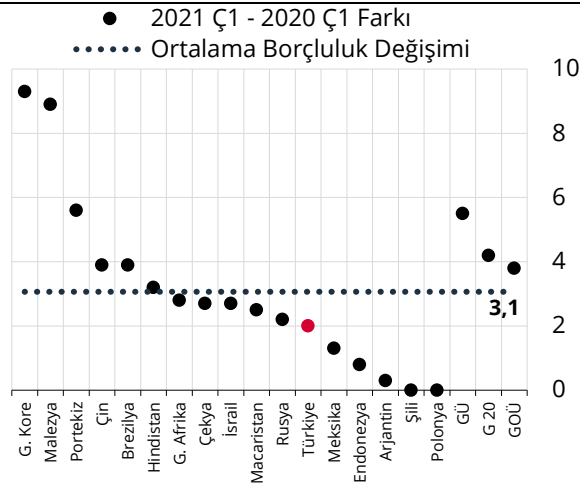
III.1 Hanehalkı Gelişmeleri

Türkiye’de hanehalkı borçluluğu, salgın döneminde uygulanan destekleyici politikalara karşın emsal ülkelerin altında seyretmeye devam etmektedir.

Salgın döneminde iktisadi faaliyette ve makroekonomik göstergelerde ortaya çıkan bozulmanın sınırlandırılması amacıyla hem GÜ hem de GOÜ’lerde parasal, mali ve makroihtiyati tedbirler alınmış, birçok ülkede hanehalkına yönelik doğrudan ve dolaylı uygulamalar hayata geçirilmiştir.¹ Parasal genişlemeye ilave olarak düşük maliyetli kredi kullandırmalarıyla likidite desteği sağlanması, borçları öteleyip yeniden yapılandırma imkânı sunulması ve ödemesiz dönemli kredi kullandırmalarının yapılması öne çıkan uygulamalar arasındadır. Kısa çalışma ödeneğinin aktif kullanımı ile birlikte işten çıkarma kısıtlamaları, vergi muafiyet ve ötelemeleri de bireylerin nakit akışlarını ve borçlanma kapasitelerini destekleyici diğer unsurlardandır.

Salgın ile ilişkili belirsizlik ortamında küresel olarak uygulanan genişlemeci kredi politikaları sonucunda birçok ülkede hanehalkı borçluluğu artmış ve emsal ülkelerde ortalama artış son 1 yıllık dönemde 3,1 yüzde puan olmuştur. Türkiye’de de bahse konu politikalar büyük ölçüde uygulanmıştır. Öte yandan, GÜ ve GOÜ’lere kıyasla iktisadi faaliyetin görece daha canlı bir seyir izlemesine bağlı olarak Türkiye’de hanehalkı finansal borç / GSYİH oranı diğer ülkelere nispeten daha sınırlı düzeyde (2 yüzde puan) yükselmiştir (Grafik III.1.1). Seviye olarak bakıldığında ise hanehalkı finansal borç / GSYİH oranı 2021 yılı ilk çeyreği itibarıyla yüzde 17 ile emsal ülke ortalamasının ve medyan değerinin altında yer almaktadır (Grafik III.1.2). Ülkemizde hanehalkı borcunun milli gelire oranla bulunduğu seviye, hanehalkı borçluluğu kaynaklı risklerin sistemik açıdan diğer ülkelere kıyasla daha yönetilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir.

Grafik III.1.1: Hanehalkı Borçluluğundaki Değişim (% Puan)

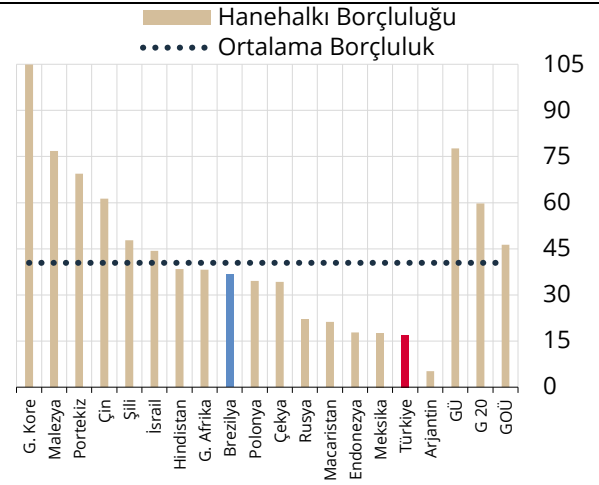

Kaynak: BIS

Son Gözlem: 2021 Ç1

Dipnot: Fark değerleri borçluluk oranının bir yıllık değişimini ifade etmektedir. Yatay çizgi seçili ülkelerin son bir yıllık ortalama borçluluk değişimidir.

Grafik III.1.2: Hanehalkı Borçluluğu (Borç/GSYİH, %)

Kaynak: BIS

Son Gözlem: 2021 Ç1

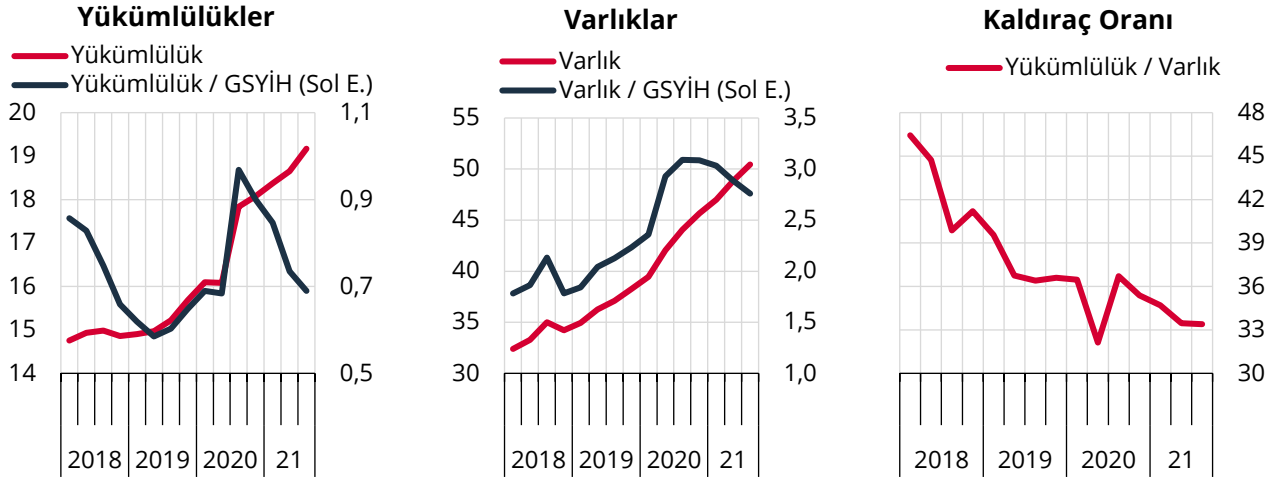
Dipnot: Hanehalkı borçluluğu, (hanehalkı ve hanehalkına hizmet eden kâr amacı olmayan kuruluşların borçlanma senetleri ve kredilerinin toplamı)/GSYİH formülüne karşılık gelmektedir. Mavi ile boyalı olan ülke örneklemede medyan borçluluğa sahiptir. Yatay çizgi seçili ülkelerin ortalama borçluluk değeridir.

¹ Detaylı bilgi için bkz: "COVID-19 support measures: extending, amending and ending", Financial Stability Board, 2021; ayrıca bkz.: Finansal İstikrar Raporu - Mayıs 2020, Kutu II.1.1, Finansal İstikrar Raporu - Kasım 2020, Kutu II.1.1.

2021 yılında hanehalkı varlıklarındaki yükseliş devam ederken, finansal yükümlülüklerindeki artış yavaşlamıştır. Hanehalkının finansal borç/finansal varlık oranı tarihi düşük seviyelere gerilemiştir. Bu gelişmeler, borcun sürdürülebilirliğine olumlu katkı vermektedir.

Salgının ilk dönemlerinde hanehalkının finansal yükümlülüklerinin milli gelire oranı hızlı bir artış kaydederken, 2020 yılı son çeyreğinden itibaren gerileme eğilimine girmiş ve salgın öncesi seviyelerine yakınsamıştır. Ayrıca son yıllarda hanehalkı finansal varlıklarında gözlenen belirgin artış eğilimi mevcut Rapor döneminde de devam etmiş ve varlıklar toplam yükümlülüklerin yaklaşık üç katına ulaşmıştır. Salgın sürecinde hanehalkı yükümlülüklerindeki artışın milli gelirle uyumlu ve toplam varlıklardaki artışın gerisinde olması hanehalkı borç ödeme kabiliyetini desteklemektedir (Grafik III.1.3).

Grafik III.1.3: Hanehalkı Finansal Yükümlülük ve Varlık Gelişmeleri (Trilyon TL, %)

Kaynak: TCMB, BDDK, EGM, MKK, TOKİ

Son Gözlem: 2021 Ç3

Dipnot: Kaldıraç oranı, yükümlülüklerin varlıklara oranını ifade etmektedir. 2021 Ç3 yıllık GSYİH'si TCMB tahminidir.

Toplam hanehalkı finansal yükümlülüklerine alt türler bazında bakıldığında, 2021 yılı Mart ayından itibaren yükümlülük artışının tamamına yakınının ihtiyaç kredileri ve bireysel kredi kartlarından (BKK) kaynaklandığı görülmektedir. Söz konusu dönemde ihtiyaç kredileri ve BKK yıllıklandırılmış büyümeleri diğer kredilere kıyasla güçlü seyretmiştir. Buna karşın ihtiyaç kredisi kaynaklı borcun GSYİH'ye oranı son 6 aylık dönemde gerilemiştir. Ayrıca, ihtiyaç ve konut kredileri hanehalkı toplam yükümlülüklerinde en yüksek paya sahip olmaya devam etmektedir (Tablo III.1.1).

Tablo III.1.1: Hanehalkı Finansal Yükümlülükleri

	03.20		03.21		09.21		6 Aylık Büyüme (Yıllıklandırılmış)
	Milyar TL	GSYİH Payı	Milyar TL	GSYİH Payı	Milyar TL	GSYİH Payı	
Toplam Yükümlülükler	709,5	15,9	937,2	17,5	1017,4	15,9	17,8
Konut Kredisi	236,8	5,3	304,1	5,7	310,1	4,8	3,9
Taşıtlı Kredisi	14,3	0,3	26,5	0,5	27,0	0,4	4,1
İhtiyaç Kredisi	307,5	6,9	415,9	7,8	455,9	7,1	20,1
Bireysel Kredi Kartları	121,2	2,7	160,4	3,0	193,8	3,0	45,9
VYŞ Alacakları	29,8	0,7	30,3	0,6	30,7	0,5	2,5

Kaynak: TCMB, TOKİ

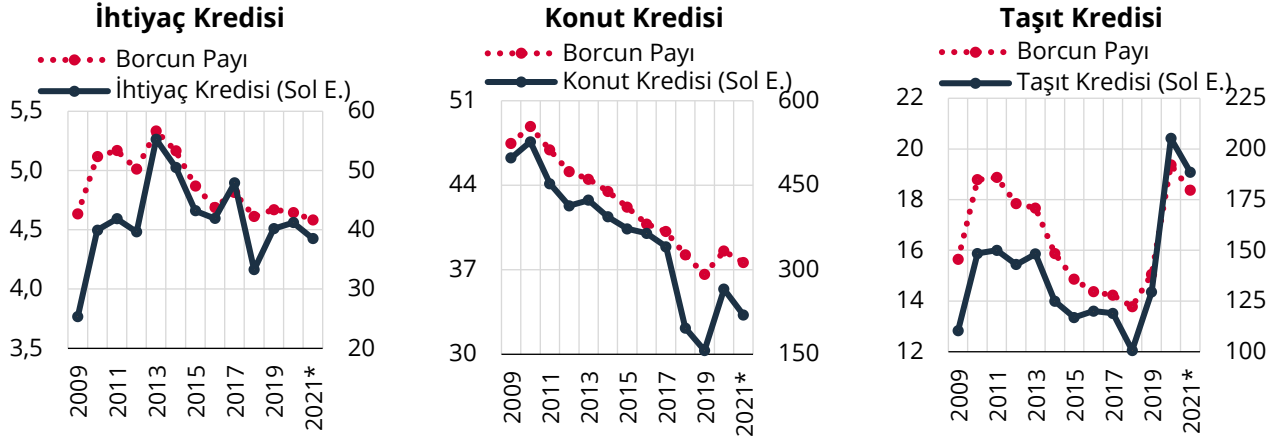
Dipnot: Yükümlülükler TGA'ları da içermektedir. 2021 Ç3 yıllık GSYİH'si TCMB tahminidir.

Topluştırılmış hanehalkı borç göstergelerine ilave olarak kişi başı hanehalkı borcu da reel olarak gerilemekte ve kişi başına gelire oranla borçluluk görünümü iyileşmektedir.

Hanehalkı borçluluğunun büyük çoğunluğunu oluşturan ihtiyaç ve konut kredilerinde kişi başı borçluluk reel olarak 2013 yılından itibaren düşüş eğilimindedir ve bu eğilim 2021 yılında da devam etmektedir (Grafik III.1.4). Kişi başı ihtiyaç ve konut kredisi borcu, Hanehalkı Tüketici Eğilim Anketi'nden elde edilen fert başına

gelire oranla bakıldığında da gerileme kaydetmektedir. Taşıtlı kredilerindeki kişi başı borçluluk ise taşıtlı fiyat gelişmelerine bağlı olarak 2018 yılından itibaren yükselmiştir. Ancak, taşıtlı kredileri hanehalkı yükümlülüklerinde sınırlı paya sahiptir. Bireylerin gelirleri ile orantılı borçlanma yapısında olması, hanehalkı borç ödeme kabiliyetine yönelik riskleri sınırlandıran bir faktör olarak değerlendirilmektedir.

Grafik III.1.4: Tüketici Kredilerinde Kişi Başına Borç Bakiyesi ve Kişi Başına Kullanılabilir Gelirdeki Payı (% Reelleştirilmiş Bin TL)

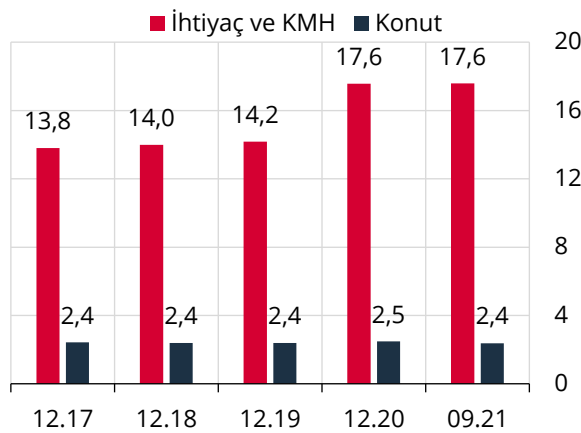
Kaynak: BDDK, TÜİK

Son Gözlem: 09.21

Dipnot: 2021 yılı için Eylül ayı verisi kullanılmıştır. Kesikli çizgiler, borcun kişi başı kullanılabilir gelirdeki payını göstermektedir. Kişi başı kredi, ilgili kalemdaki toplam kredi bakiyesinin banka bazında tekilleştirilmiş borçlu kişi sayısına bölünmesi ile hesaplanmıştır. Kişi başı kredi tutarı TÜFE ile reelleştirilmiştir. Reel gelirin 2021 yılında değişmediği varsayılmıştır.

İhtiyaç kredisi fert başına borçlulukta reel düşüşün aynı zamanda borçlu kişi sayısındaki artış ile de ilişkisi bulunmaktadır. İhtiyaç kredisi borcu olan kişi sayısında salgın döneminde gözlenen belirgin artış ise pandeminin başlangıcında genele yaygın bir şekilde düşük gelirli kesime kullanılan kredilerden kaynaklanmaktadır (Grafik III.1.5). 2020 Ç2'de gerçekleşen bu artış sonrasında ihtiyaç kredisi borcu olan kişi sayısında bir değişim gözlenmemiştir. Konut kredisi borçlu kişi sayısında ise kayda değer bir değişim olmamıştır. Yeni kredi kullanımlarının ağırlıklı olarak sabit gelirli, ücretli çalışanlar tarafından yapılması ve bu kesimin gelir oynaklığının düşük olması borcun sürdürülebilirliğini desteklemektedir (Grafik III.1.6).

Grafik III.1.5: Tüketici Kredisi Bakiyesi Olan Kişi Sayısı (Milyon Kişi)

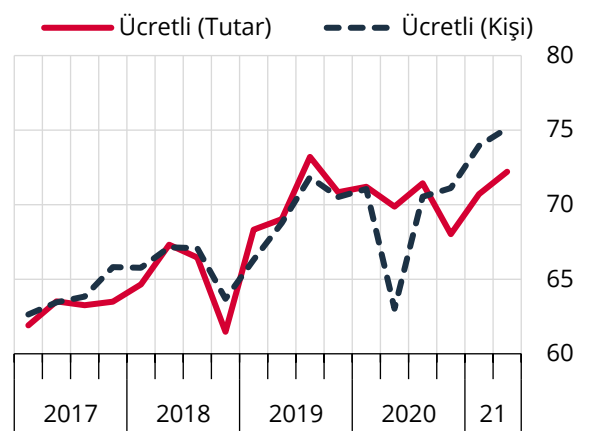

Kaynak: TBB

Son Gözlem: 2021 Ç3

Dipnot: Bankacılık sektöründe ihtiyaç ve konut kredisi borcu bulunan tekil kişi sayısı raporlanmaktadır. İhtiyaç kredilerinde kredili mevduat hesapları (KMH) dâhildir. Sıfır bakiyesi bulunan KMH hariç tutulmuştur.

Grafik III.1.6: Tüketici Kredisi Kullananların Gelir Profili (% Pay)

Kaynak: TBB

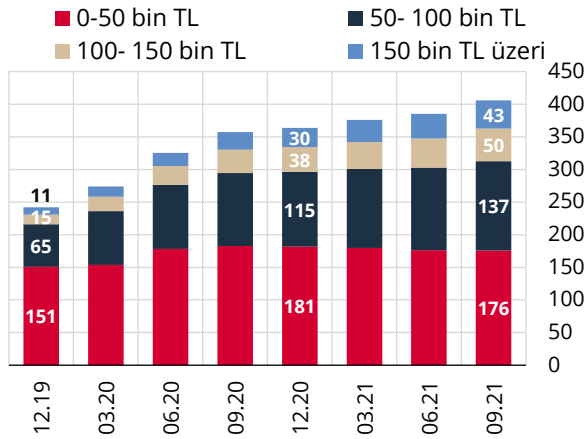
Son Gözlem: 2021 Ç2

Dipnot: Kredi kullananlar, ücretli çalışanlar ve diğer olarak ayrılmıştır. Ücretli tutar-kişi payları çeyreklik akım gelişmeleridir. Tüketici kredisi, BKK hariç bireysel kredi toplamıdır. Türkiye Bankalar Birliği (TBB) üyesi olan 32 banka verisinden oluşmaktadır.

Salgın döneminde ihtiyaç kredisi borcundaki artış, yüksek tutarlı kredi kullanan az sayıda kişide yoğunlaşmaktadır.

Düşük tutarlı (50 bin TL'nin altı) ihtiyaç kredisi borcu olan kişiler, toplam ihtiyaç kredisi bakiyesinde önemli paya sahiptir (Grafik III.1.7). İhtiyaç kredisi borcu olan kişilerin yaklaşık yüzde 82'si düşük tutarlı kredi borcuna sahiptir (Grafik III.1.8). 2020 yılı ikinci çeyreğinde pandeminin hanehalkı üzerindeki olumsuz etkilerini hafifletmek amacıyla "Temel İhtiyaç Destek Paketi" kapsamında düşük tutarlı kullanılan kredilerin 0-50 bin TL kırılımındaki kredi bakiyesi ve müşteri sayısındaki artışta etkili olduğu görülmüştür. 2020 Ç3'ten itibaren ise borç artışının önemli bir kısmının yüksek tutarlı (50 bin TL üzeri) kredi borcu olan kesimden geldiği görülmektedir. Yüksek tutarlılarda toplam borç bakiyesi 2020 Ç2 sonu ile kıyaslandığında 2021 Ç3 itibarıyla önemli artış kaydederek 230 milyar TL'ye, söz konusu borç bakiyesinin toplam ihtiyaç kredisi bakiyesi içindeki payı ise yüzde 57'ye yükselmiştir.

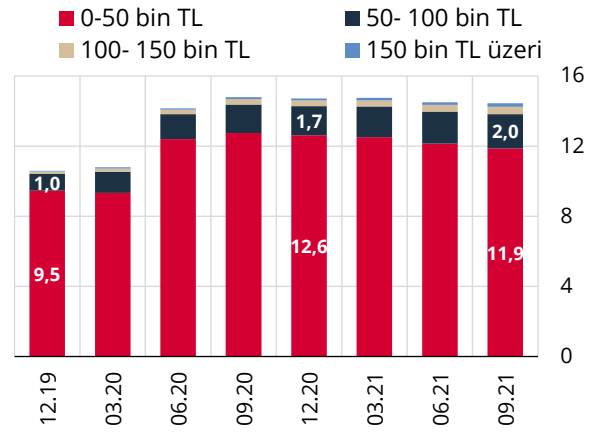
Grafik III.1.7: İhtiyaç Kredisi Tutar Kırılımında Stok Borç Dağılımı (Milyar TL)

Kaynak: Risk Merkezi, TCMB Son Gözlem: 2021 Ç3

Dipnot: Tutar kırılımları, birey bazında tüm bankalardaki stok ihtiyaç kredisi borç tutarlarını göstermektedir. KMH ve TGA'daki ihtiyaç kredileri hariçtir.

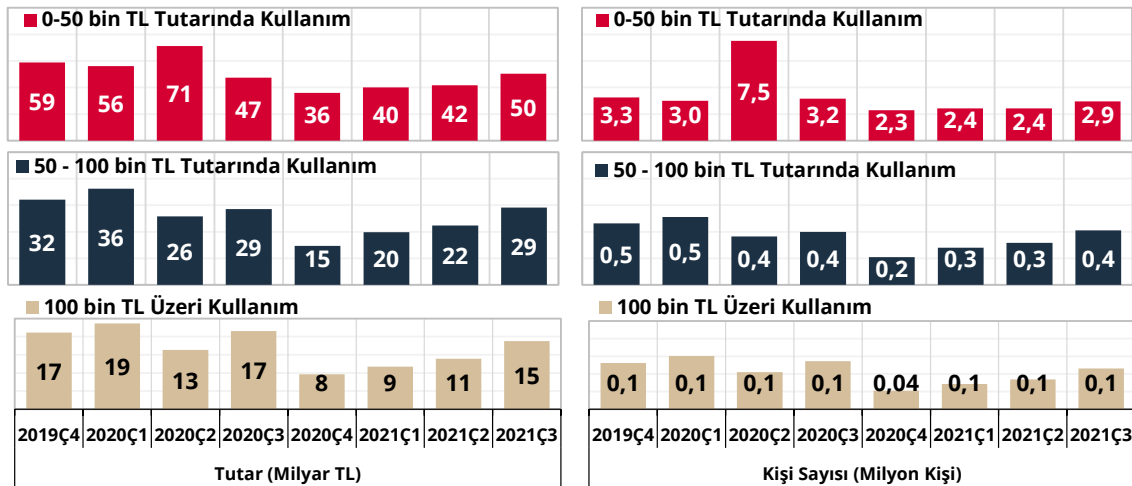
Grafik III.1.8: İhtiyaç Kredisi Tutar Kırılımında Kişi Sayısı Dağılımı (Milyon Kişi)

Kaynak: Risk Merkezi, TCMB Son Gözlem: 2021 Ç3

Dipnot: Tutar kırılımları, birey bazında tüm bankalardaki stok ihtiyaç kredisi borç tutarlarını göstermektedir. Kişi sayısı ilgili kırılımda yer alan toplam kişi sayısıdır. KMH ve TGA'daki ihtiyaç kredileri hariçtir.

Grafik III.1.9: İhtiyaç Kredisi Kullanım Tutarlarına Göre Dağılım (Milyar TL, Milyon Kişi)

Kaynak: Risk Merkezi - TCMB

Son Gözlem: 2021 Ç3

Dipnot: Akım ihtiyaç kredisi kullanım tutarına göre dağılımlar sunulmaktadır. Birey bazında tüm bankalardaki ihtiyaç kredisi toplam akım kullanım tutarları gösterilmektedir.

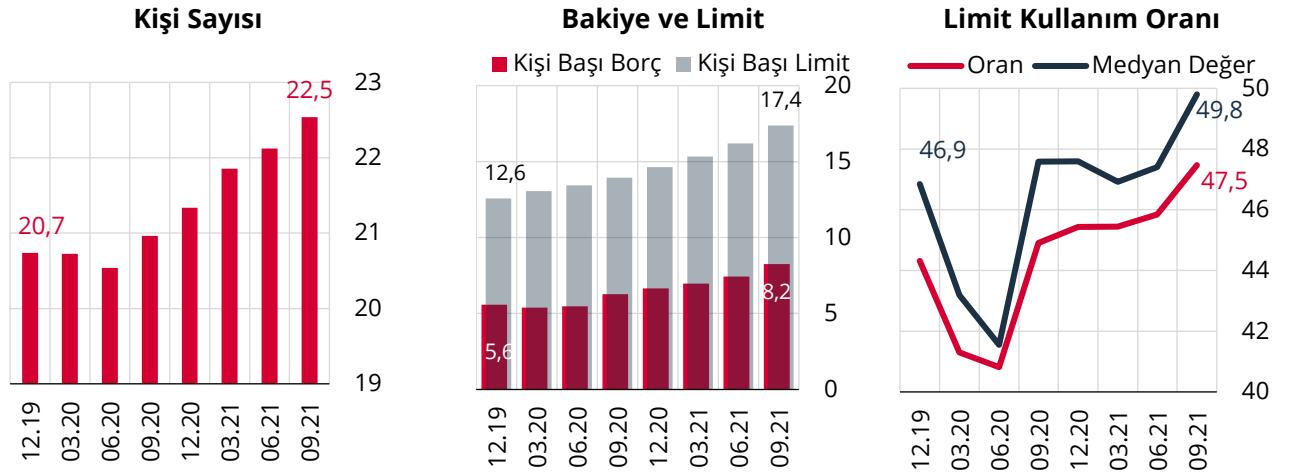
İhtiyaç kredisinde yüksek tutarlı yeni kullanımlar 2021 yılı boyunca artış eğilimini sürdürmüştür, 2021 Ç3 itibarıyla 2020 yıl sonuna göre iki katına ulaşmıştır (Grafik III.1.9). İhtiyaç kredilerindeki yüksek tutarlı

borçlanmalarda görülen canlı seyirde ötelenmiş ihtiyaçların karşılanma saikinin ve varlık fiyatlarındaki yükselişin etkili olduğu değerlendirilmektedir. Diğer yandan 2021 yılında ihtiyaç kredisi kullanan kişi sayısındaki artış, tutar kırılımı ayırımı olmaksızın bütün kullandırmalarda gözlenmiştir. Ancak kullandırım tutarları ile birlikte incelendiğinde ihtiyaç kredisi artışının önemli bir kısmının yüksek miktarda borçlanma eğiliminde olan sınırlı sayıda kişiden kaynaklandığı görülmektedir. BDDK, 16 Eylül 2021 tarihinde 50 bin TL üzerindeki ihtiyaç kredisi kullandırmalarında vade sınırını 36 aydan 24 aya indirmiştir. Bu düzenleme ile yüksek tutarlı ihtiyaç kredisi kullandırmalarında vade limiti azaltılarak, ihtiyaç kredilerinde gözlenen son dönem yükseliş eğiliminin sınırlandırılması amaçlanmıştır. Düzenleme sonrası geçen kısa dönemde ihtiyaç kredisi kullandırmaları yüzde 10 azalırken, 50 bin TL üzeri tutarlı ihtiyaç kredisi kullandırmalarında ortalama vade 32 aydan 20 aya gerilemiştir.

BKK borcu, kredi kartı kullanan kişi sayısı ve kredi kartı limit kullanım oranı kaynaklı artmaktadır.

Pandemi etkisi ile bireylerin nakit kullanımları azalırken kart ile yapılan alışverişler artmış, buna bağlı olarak aktif kart kullanan kişi sayısı 2020 yılının ilk yarısından itibaren kesintisiz bir yükseliş sergilemiştir (Grafik III.1.10). Aynı dönemde gelire dayalı yapılan güncellemelere bağlı olarak müşteri başına limit tutarı yukarı yönlü bir gelişim göstermiştir. 2021 yılı Haziran ayı sonrasında daha belirgin olmak üzere kişi başı kredi kartı borç bakiyesi artmaktadır. Kapanma döneminin sona ermesi ve aşılamanın hız kazanması ile ertelenmiş talebin tüketime yansımalarının, ürün fiyatlarındaki ayarlamaların ve bireylerin harcama alışkanlıklarındaki değişimlerin kredi kartı bakiye gelişiminde etkili olduğu değerlendirilmektedir. Bireylerin kredi kartı harcamalarında ve borç bakiyelerinde görülen artış, limit kullanım oranlarına da yansımıştır. Limit kullanım oranı 2020 yılı ikinci çeyreğinde tam kapanma etkisiyle yüzde 40,8'e gerilerken, 2021 yılı Eylül ayında yüzde 47,5'e yükselmiştir.

Grafik III.1.10: Aktif Olarak BKK Kullanan Kişi Sayısı, Müşteri Başına Bakiye ve Limit, Limit Kullanım Oranı (Milyon Kişi, Bin TL, %)

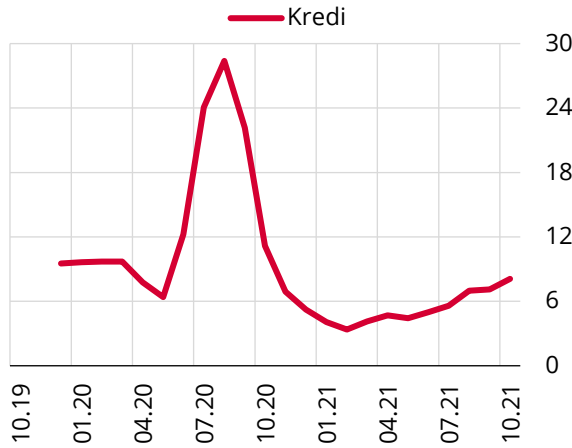
Kaynak: Risk Merkezi – TCMB

Son Gözlem: 2021 Ç3

Dipnot: Kredi kartı bakiyesi sıfır olan kişiler hariç tutulmuştur.

Konut kredisi kullandırmalarında açılma ile birlikte bir miktar hareketlilik yaşanmakla birlikte konut satışlarındaki artış ağırlıklı olarak ipoteksiz satışlardan kaynaklanmaktadır. Konut fiyatları, küresel eğilime benzer şekilde yükselmeye devam etmektedir.

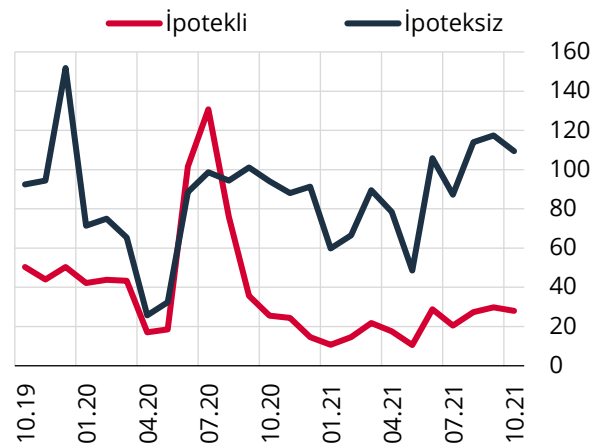
2020 Ç3'ten itibaren durağan seyreden konut kredisi kullandırmaları, son aylarda bir miktar hareketlenmiştir (Grafik III.1.11). Bu gelişimde ertelenen konut talebinin devreye girmesi, konut fiyatlarında yukarı yönlü hareketin sürmesi ve bu eğilimin devam edeceğine yönelik beklentilerin etkili olduğu değerlendirilmektedir. Diğer taraftan, ipotekli satışlarda da sınırlı yükseliş gözlenirken ipoteksiz konut satışlarının ipotekli satışların belirgin olarak üzerinde olması, konut alımlarında borçlanma eğiliminin güçlü olmadığını işaret etmektedir (Grafik III.1.12).

Grafik III.1.11: Konut Kredisi Aylık Akım Kullandırmaları (Milyar TL)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 10.21

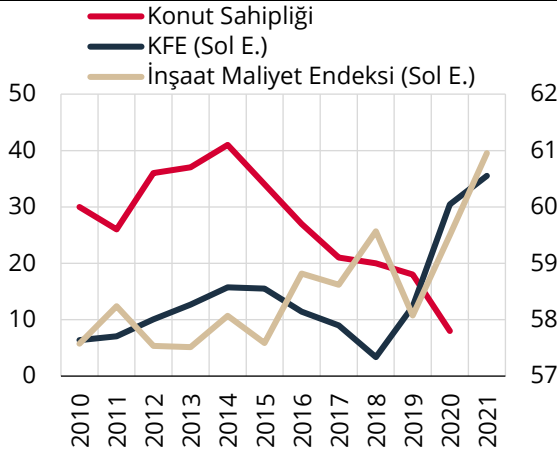
Dipnot: Kredi kullandırmaları 3 aylık hareketli ortalamadır.

Grafik III.1.12: Konut Satış İstatistikleri (Bin Adet)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 10.21

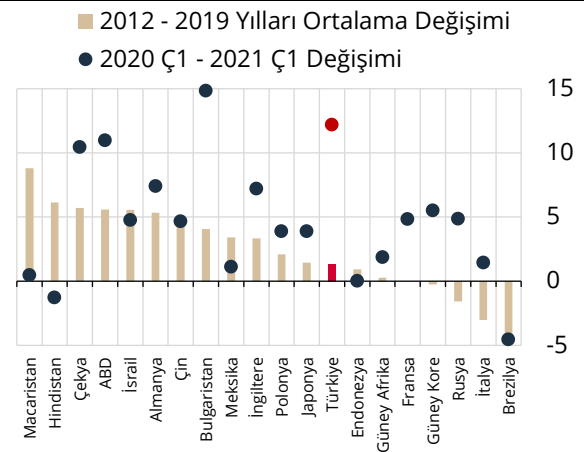
Türkiye’de 2020 yılında başlayan konut fiyatlarındaki yukarı yönlü hareketlenme 2021 yılında da devam etmektedir. 2020 yılı genelinde yaklaşık yüzde 30 artan konut fiyat endeksi (KFE), 2021 yılının ilk 9 ayı itibarıyla 2020 yıl sonuna göre yüzde 28 yükselmiştir. Bu gelişmede, artan inşaat maliyetleri ile konut arzındaki azalışın önemli rol oynadığı düşünülmektedir. Ayrıca son yıllarda gerileyen konut sahipliği oranı da yatırım amaçlı konut talebinin ilk konut talebinin üzerinde olduğunu ima etmektedir (Grafik III.1.13). Konut fiyatları salgının başlangıcından itibaren küresel ölçekte önemli artış kaydetmiş, ülkemizdeki reel konut fiyat artışı seçili GÜ ve GOÜ ortalamalarının üzerinde gerçekleşmiştir (Grafik III.1.14). Bununla birlikte uzun dönemli eğilime bakıldığında, 2012-2019 yılları arasında ülkemizde ortalama yıllık reel konut fiyat değişimi diğer ülke ortalamalarının belirgin altındadır.

Grafik III.1.13: Konut Fiyatları ve Sahiplik Oranı (% , Yıllık % Büyüme)

Kaynak: TCMB, TÜİK

Son Gözlem: 09.21

Dipnot: Konut sahiplik oranı son verisi 2020 yılına aittir. Endeksler için 2021 yılı Eylül ayı yıllık büyüme verisi kullanılmıştır.

Grafik III.1.14: Konut Fiyat Gelişmeleri (%)

Kaynak: OECD

Son Gözlem: 2021 Ç1

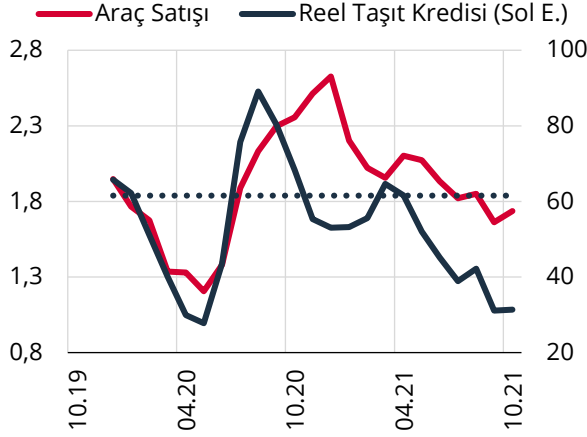
Dipnot: Konut fiyatı değişimleri ülkelerin TÜFE değerleri ile reelleştirilmiştir. Ortalama değişim 2012-2019 döneminde yıllık reel değişimlerin ortalamasını göstermektedir.

Taşıt kredisinde güçlendirilen makroihtiyati çerçeveye borçlanarak araç alımları azalmaktadır.

Salgının ilk döneminde finansal koşullardaki gevşeme, değişen tüketici tercihleri ve taşıt fiyat gelişmeleri ile birlikte önemli şekilde artış kaydeden taşıt kredisi kullanımları, mevcut Rapor döneminde yavaşlama eğilimindedir (Grafik III.1.15). Taşıt kredisi kullandırmalarına fiyat etkisinden arındırılarak bakıldığında kullandırmaların tarihsel ortalamasının altında olduğu gözlenmektedir. 2021 yılı Temmuz ayı itibarıyla kredi değer oranına yönelik alınan kısıtlayıcı makroihtiyati önlemlerle birlikte bu eğilim belirginleşmiştir. Düzenlemeyi takip eden dönemde cari denge için önem arz eden birinci el araç satışları gerilemektedir.

Devri yapılan taşıt adedi de yaz aylarında bir miktar artış kaydetmekle birlikte, 2021 yılı genelinde 2020 yılı ortalamasının belirgin altında seyretmektedir (Grafik III.1.16).

Grafik III.1.15: Taşıt Kredisi Kullandırmaları ve Birinci El Otomobil ve Hafif Ticari Araç Satışları (Bin Adet, Milyar TL, 3 Aylık HO)

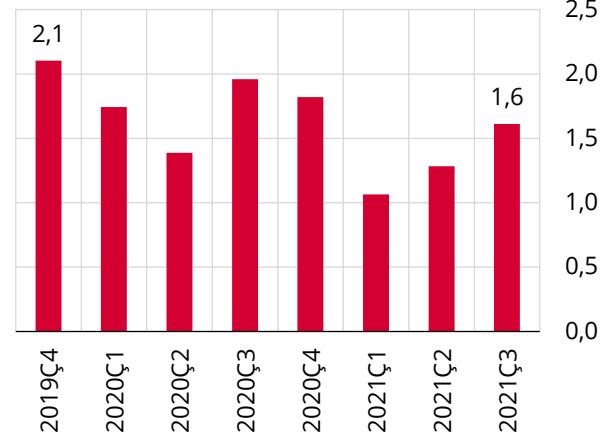

Kaynak: ODD, BDDK

Son Gözlem: 10.21

Dipnot: Banka ve finansman şirketleri aylık akım taşıt kredileri ile birinci el otomobil ve hafif ticari araç satışları kullanılmıştır. Reelleştirme TÜFE'deki taşıt fiyatlarına yönelik alt endeksle yapılmıştır. Kesikli çizgi 2012-2019 yılları ortalama reel taşıt kredisi kullandırımını göstermektedir.

Grafik III.1.16: Devri Yapılan Taşıt Adedi (Milyon Adet)

Kaynak: TÜİK

Son Gözlem: 2021 Ç3

Dipnot: Devri yapılan taşıt, noterler aracılığı ile bir veya daha fazla el değiştiren araçları ifade etmektedir. Devri yapılan otomobil adetlerinin çeyreklik toplamı gösterilmiştir.

Hanehalkı finansal varlıklarındaki artış eğilimi, TL tasarruf mevduatındaki güçlü büyümenin devamıyla korunurken, mevduat dışı finansal varlık tercihi de dikkat çekmektedir.

Hanehalkının finansal varlıklarının GSYİH'ye oranı pandeminin etkisini göstermeye başladığı döneme kıyasla 4 yüzde puan yükselerek yüzde 48'e ulaşmıştır (Tablo III.1.2). Mevcut Rapor döneminde hanehalkı varlıkları güçlü bir büyüme sergilemiş olup, söz konusu büyümenin yarısı TL tasarruf mevduatı kaynaklıdır. Son dönemde hanehalkının mevduat dışındaki diğer finansal yatırım araçlarına yöneliminde de artış olduğu gözlenmektedir. Bu yatırım araçları arasında yatırım fonları ve hisse senetleri öne çıkmaktadır.

Tablo III.1.2: Hanehalkı Finansal Varlıkları

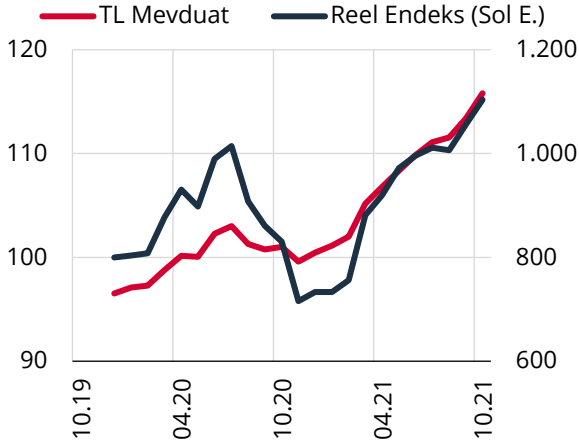
	03.20		03.21		09.21		6 Aylık Büyüme (Yıllıklandırılmış)
	Milyar TL	GSYİH Payı	Milyar TL	GSYİH Payı	Milyar TL	GSYİH Payı	
Toplam Varlıklar	1966,8	44,1	2700,7	50,3	3045,0	47,6	27,1
TL Tasarruf Mevduatı	771,9	17,3	900,4	16,8	1069,8	16,7	41,2
YP Tasarruf Mevduatı	672,4	15,1	910,8	17,0	1011,2	15,8	23,2
- (Milyar ABD Doları)	103,1		109,3		114,4		
Kıymetli Maden Deposu	111,8	2,5	258,4	4,8	272,2	4,3	11,0
- (Milyar ABD Doları)	17,1		31,0		30,8		
Tahvil ve Bonolar	44,2	1,0	61,2	1,1	70,3	1,1	32,0
Yatırım Fonları	203,0	4,5	262,5	4,9	315,2	4,9	44,2
Emeklilik Yat. Fon.	113,9	2,6	150,2	2,8	168,1	2,6	25,4
Diğer Yat. Fon.	89,1	2,0	112,4	2,1	147,1	2,3	71,4
Hisse Senedi	84,2	1,9	238,8	4,5	226,9	3,5	-9,7
Repo	2,6	0,1	5,7	0,1	4,5	0,1	-37,4
Dolaşımdaki Para	76,7	1,7	62,8	1,2	74,8	1,2	41,9

Kaynak: TCMB, MKK, EGM

Dipnot: Ay sonu kuru kullanılmıştır. Emeklilik yatırım fonları katılımcıların BES ve Otomatik Katılım Sistemi'ndeki devlet katkısı hariç toplam fonlarını ifade etmektedir. 2021 Ç3 yıllık GSYİH'si TCMB tahminidir. Mevduat, yurt içinde yerleşik gerçek kişilerin mevduatıdır.

Hanehalkı TL mevduatı, 2021 yılı Şubat ayından itibaren, nominal ve reel olarak belirgin şekilde artmıştır (Grafik III.1.17). 2020 yıl sonundan itibaren TL mevduat artışının tutar kırılımlarına göre gelişimi incelendiğinde, TL mevduat tercihinin tüm müşteri gruplarında öne çıktığı görülmektedir (Grafik III.1.18). 2020 yılı son çeyreğinden bu yana uygulanmakta olan stopaj indirimlerinin bu tercihe destek verdiği değerlendirilmektedir.

Grafik III.1.17: TL Tasarruf Mevduatı (Milyar TL, Endeks: 12.2019=100)

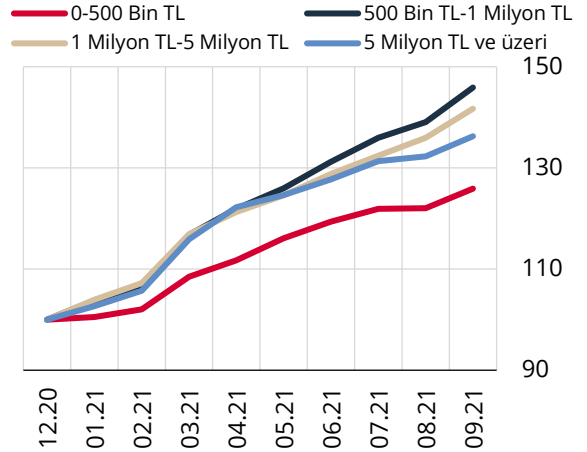

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 10.21

Dipnot: Yurt içinde yerleşik gerçek kişilerin mevduatıdır. Reel endeks, nominal endeksin TÜFE'den arındırılmasıyla elde edilmiştir.

Grafik III.1.18: Tutar Kırılımında TL Tasarruf Mevduatı (Endeks: 12.2020=100)

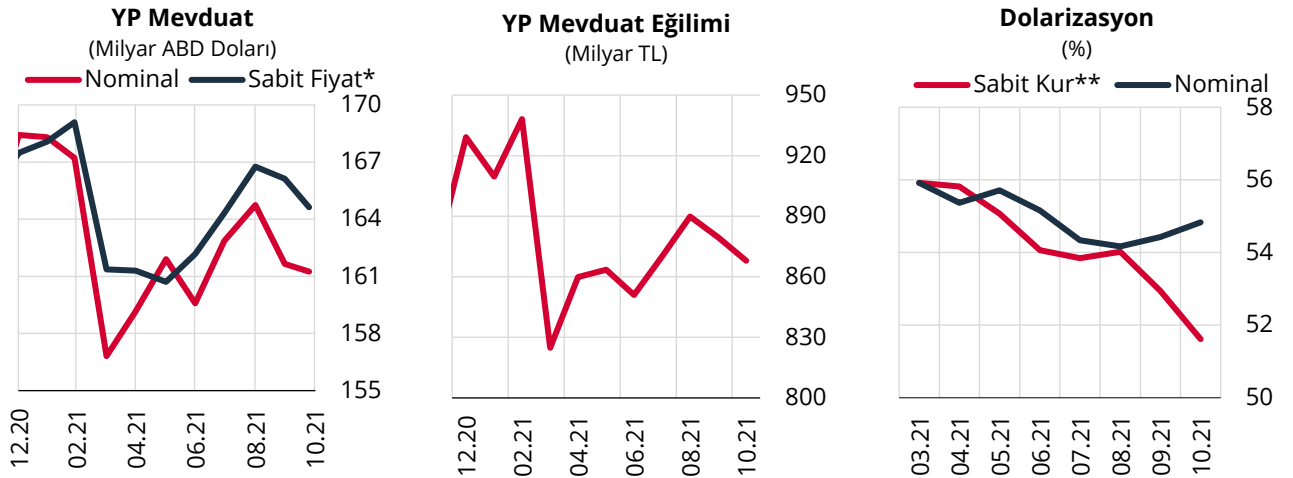

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.21

Dipnot: Yurt içinde yerleşik gerçek kişilerin mevduatıdır.

Grafik III.1.19: YP Tasarruf Mevduat Gelişimi (Milyar ABD Doları, Milyar TL, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 10.21

Dipnot: *Sabit fiyat için euro, İsviçre frangı ve altın hesapları başlangıç dönemi ABD dolar kuruna sabitlenmiştir. Kıymetli maden hesapları dâhildir. YP mevduat eğilimi, YP mevduat değişiminin o dönemin kuru ile çarpılarak, önceki dönem YP mevduat bakiyesine (TL karşılığı) eklenmesiyle hesaplanmaktadır. **Sabit kur için, 2021 yılı Mart ayı döviz kuru sabit alınarak tüm dönemlerdeki YP mevduatın TL karşılığı hesaplanmıştır. ABD doları karşılığında yurt dışında yerleşik gerçek kişilerin mevduatı da dâhildir.

2021 yılında hanehalkının YP mevduat tercihinde durağanlaşma görülürken, kur etkisinden arındırılmış olarak bakıldığında, 2021 yılı Mart ayına göre toplam mevduat içinde YP mevduat payının azaldığı gözlenmektedir.

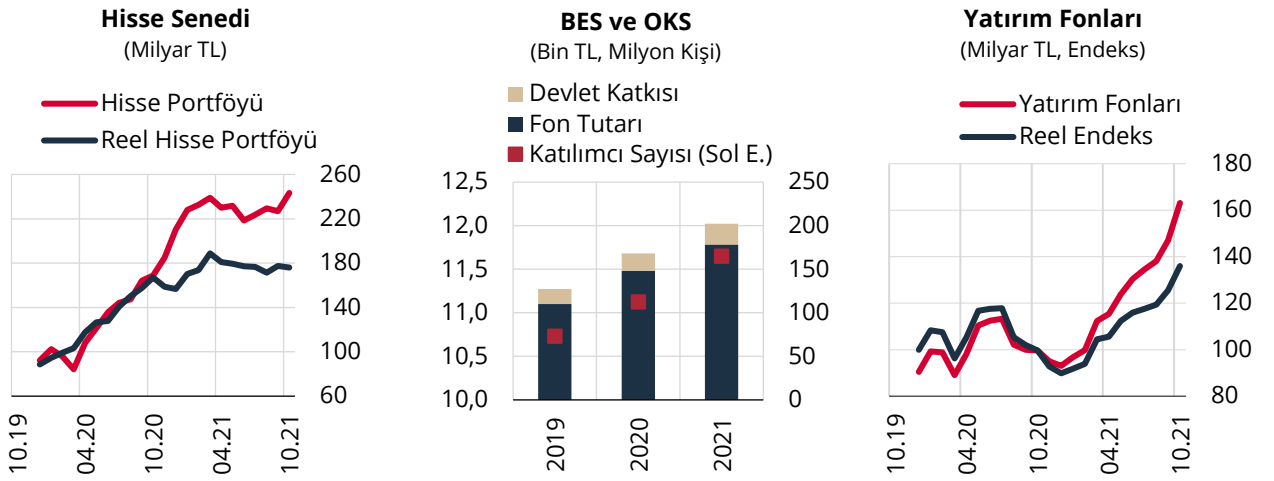
Hanehalkının YP mevduat tercihi yılın ilk yarısında belirgin bir şekilde azalmıştır. Yaz aylarında YP mevduatta bir miktar artış gözlenmiştir (Grafik III.1.19). Bu gelişmede, yaz aylarında artan turizm faaliyetlerinin ve yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının beraberinde getirdikleri döviz ve efektifin önemli rolü olmuştur. Eylül ayından itibaren YP mevduat tercihinde yeniden aşağı yönlü bir eğilim oluşmaya başlamıştır. 2021 yılında

bazı mudilerin kur artışları sonrasında YP mevduattan TL'ye yöneldiği anlaşılmaktadır. Hanehalkının mevduat varlığı içinde YP'nin payına 2021 yılı Mart ayı kuru sabit alınarak bakıldığında, dolarizasyon oranında gerileme olduğu gözlenmektedir. Enflasyon ve enflasyon beklentilerinde sağlanacak iyileşme ile hanehalkı portföy tercihlerinin TL mevduat yönünde devam etmesi beklenmektedir. Öte yandan, banka bilançolarında YP payının azaltılmasına yönelik geliştirilen ZK düzenlemesi ve TL faiz gelirine uygulanan stopaj kesintisinde yapılan indirim gibi politika adımlarının hanehalkının YP mevduat tercihinin azalmasına katkı sağladığı değerlendirilmektedir.

Hanehalkının hisse senedi varlıkları 2020 yılından itibaren önemli ölçüde artarken, yatırım fonlarına talep yüksek seyretmektedir.

Hanehalkı hisse senedi portföyü son dönemde bir miktar gerilemekle birlikte reel portföy dönemsel ortalamasının oldukça üzerinde bulunmaktadır (Grafik III.1.20). Bu gelişmede, 2020 yılı başından bu yana hisse senedi piyasasına olan ilgi ve yatırımcı sayısındaki artış etkili olmuştur. Söz konusu dönemde kişi başına düşen portföy miktarı yaklaşık 70 bin TL'den 95 bin TL'ye ulaşmıştır. Bireylerin hisse senedi yatırımlarındaki artış, YP mevduata alternatif bir aracın tabana yayılması açısından olumlu bir gelişmedir. Hanehalkının önemli varlık kalemlerinden biri olan bireysel emeklilik ve otomatik katılım sistemlerindeki (BES ve OKS) fonlar mevcut Rapor döneminde yükseliş eğilimine girmiştir. Fon tutarının GSYİH'deki payı yüzde 3 seviyesini aşmıştır. 18 yaş altı bireylerin BES'e katılım imkânının sağlanmasının sistemdeki katılımcı sayısını ve fon tutarını arttırması beklenmektedir. BES'e katılımı gözlendiği artış, hanehalkı kesiminde uzun vadeli tasarruf alışkanlığının kazanılması ve finansal okur-yazarlığın tabana yayılması açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan hanehalkının elinde bulunan yatırım fonlarının artış eğilimi de mevcut Rapor döneminde sürmektedir.

Grafik III.1.20: Hanehalkı Mevduat Dışı Varlık Gelişmeleri

Kaynak: MKK, BİST, EGM

Dipnot: Reel hisse portföyü BIST 100 endeks değerindeki değişimlerden arındırılarak hesaplanmaktadır. BES ve OKS toplulaştırılmış verisini vermekte olup, katılımcı sayısı tekilleştirilmiştir. Yatırım fonlarında 2019 yılı Aralık ayı 100'e endekslenmiştir. Reel endeks yatırım fonlarının TÜFE'den arındırılmasıyla elde edilmiştir.

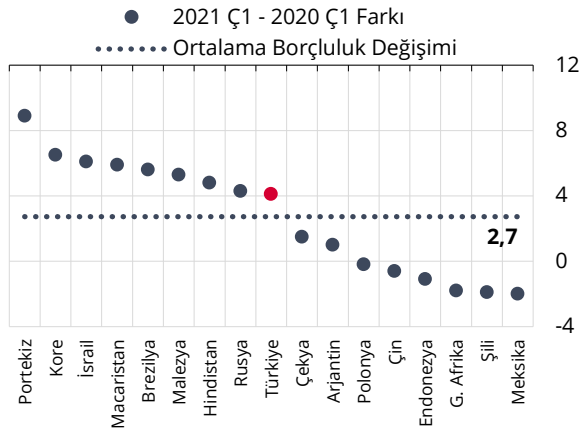
Son Gözlem: 10.21

III.2 Reel Sektör Gelişmeleri

Salgın döneminde reel sektörün borçluluk oranı (Finansal Borç/GSYİH) emsal ülkelere yakın seviyede artış kaydetmiştir.

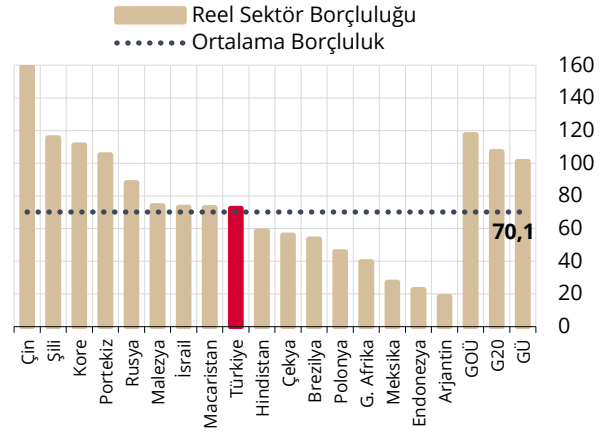
Salgına yönelik önlemler kapsamında başta salgından daha fazla etkilenen firmalara yönelik olmak üzere düşük maliyetli finansman imkânlarının yaygın bir şekilde uygulanması reel sektör borçluluğunun küresel ölçekte artmasında etkili olmuştur. Bu dönemde ülke uygulamalarında özellikle KOBİ'lere krediye erişim kolaylığı sağlanmış, kredi garanti fonu uygulamaları daha yüksek limitlerle devreye alınmıştır. Bazı GÜ'ler bu dönemde büyüme hızı yüksek ve inovasyon yapan firmaları desteklerken, GOÜ'lerde istihdamı korumaya yönelik politikalar çerçevesinde firmalara avantajlı kredi imkânları sağlanmıştır. Nitekim, salgın başlangıcından 2021 yılı ilk çeyreğine kadar olan 12 aylık dönemde küresel ölçekte reel sektör firma borçluluğu artış kaydetmiş, Türkiye'deki artış (4 yüzde puan) emsal ülke ortalamasına yakın seviyede gerçekleşmiştir (Grafik III.2.1). 2021 yılı ilk çeyreği itibarıyla Türkiye'nin reel sektör finansal borç/GSYİH oranı (yüzde 72), GOÜ ortalamasının (yüzde 117) altındadır. Türkiye, örneklemedeki emsal ülkeler içerisinde bu göstergede medyan ülke konumundadır.

Grafik III.2.1: Reel Sektörün Finansal Borç/ GSYİH Oranındaki Değişim (% Puan)

Kaynak: BIS Son Gözlem: 2021 Ç1
Dipnot: Fark değerleri borçluluk oranının bir yıllık değişimini ifade etmektedir. Yatay kesikli çizgi Türkiye grafikteki emsal ülkelerin son bir yıllık ortalama borçluluk değişimidir. Türkiye örneklemede medyan borçluluğa sahip ülke konumundadır.

Grafik III.2.2: Reel Sektör Borçluluğu (Finansal Borç/GSYİH, %)

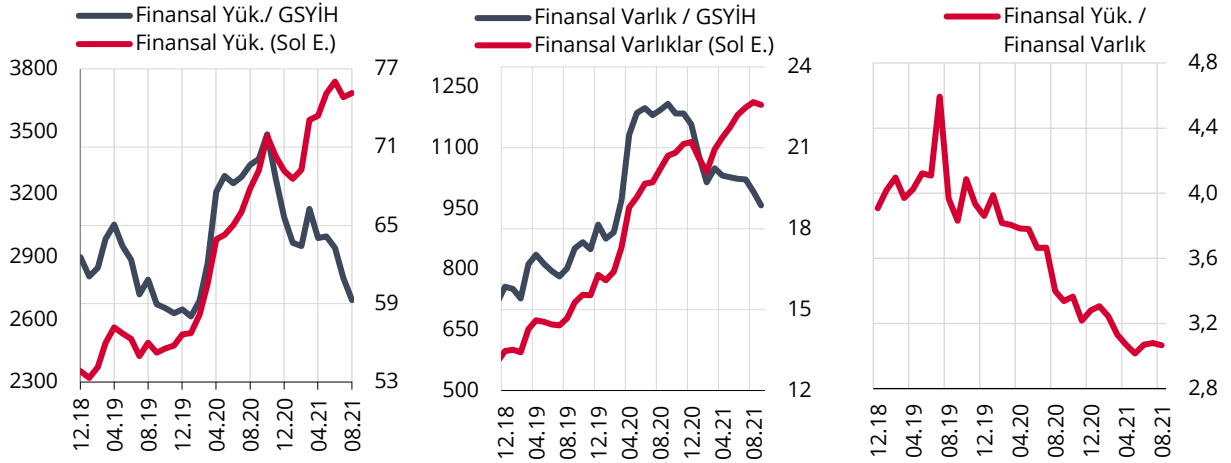

Kaynak: BIS Son Gözlem: 2021 Ç1
Dipnot: Reel sektör finansal borç tanımı firmaların yurt içi ve yurt dışından kullandığı krediler ile tahvil ihraçlarının yanı sıra canlı ve donuk kredi alacakları ile kredi faiz reeskontlarını içermektedir. Türkiye örneklemede medyan borçluluğa sahip ülke konumundadır.

2021 yılında reel sektörün finansal yükümlüklerinin GSYİH'ye oranı, iktisadi faaliyetteki canlanma ile birlikte salgın öncesi seviyenin altına gerilemiştir.

2020 yılında salgın kaynaklı belirsizlikler ve finansal koşullarda yaşanan gevşeme ile milli gelire oranla hızlı artış kaydeden reel sektörün finansal yükümlülükleri, takip eden dönemde sıkı parasal duruşun etkisiyle gerileme eğilimine girmiştir. Mevcut Rapor döneminde ise finansal borçluluk oranları, finansal koşullarda yaşanan sıkılaştırma, 2020 yılında kullanılan KGF teminatlı kredilerin ödeme dönemlerinin gelmesi ve bazı sektörlerde yüksek seyreden firma cirolarının finansman ihtiyacını azaltması ile aşağı yönlü hareket etmiştir. Ayrıca, 2021 yılında reel sektör firmalarının finansal varlık artışı devam etmiş ve reel sektörün finansal yükümlülüklerinin finansal varlıklarına oranı, salgın öncesi seviyenin altına gerilemiştir (Grafik III.2.3).

Reel kesimin finansal yükümlülükleri içerisinde yurt içi bankalarca kullanılan TL krediler ön plana çıkmaktadır. Mevcut Rapor döneminde reel kesimin yurt içinden kullandığı toplam krediler yüzde 6,9 artarken, yurt dışından temin ettiği kredilerdeki yükseliş yüzde 9,7 olmuştur (Tablo III.2.1).

Grafik III.2.3: Reel Sektörün Finansal Yükümlülük ve Varlık Gelişimi (Oran, Milyar TL)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 08.21

Dipnot: Finansal yükümlülükler reel sektör firmalarının yurt içi ve yurt dışından kullandığı krediler, leasing, faktoring borçları ve tahvil ihraçlarını içermektedir. Finansal varlıklar TL ve YP mevduatı ve menkul kıymetleri içermekte olup, tutara yurt dışına doğrudan sermaye yatırımları ve ihracat alacakları dâhil edilmemiştir. Finansal varlıklar Eylül 2021, finansal borçlar Ağustos 2021 itibarıdır. Aylık frekansta yıllık GSYİH değerleri TCMB tarafından hesaplanmıştır. Son gözlem GSYİH verisi TCMB tahminidir.

Tablo III.2.1: Reel Sektörün Finansal Yükümlülükleri

	03.20		03.21		09.21		6 Aylık Büyüme (*)
	Milyar TL	GSYİH Payı	Milyar TL	GSYİH Payı	Milyar TL	GSYİH Payı	
I. Yurt İçi Kredileri (i+ii)	2.068	46,3	2.675	49,9	2.750	43,0	6,9
i. TL	1.090	24,4	1.471	27,4	1.548	24,2	10,7
A.Banka	1.031	23,1	1.387	25,8	1.460	22,8	10,9
B.BDFK	47	1,0	69	1,3	72	1,1	6,4
C.İhraçlar	12	0,3	15	0,3	16	0,2	11,2
ii. YP (DEK dâhil)	978	21,9	1.204	22,4	1.203	18,8	-0,2
<i>ABD Doları Karşılığı (A+B+C)</i>	<i>149</i>		<i>145</i>		<i>145</i>		
A.Banka	142	3,2	139	2,6	139	2,2	0,4
B.BDFK	6,1	0,14	5,3	0,1	5,2	0,1	-2,0
C.TMSF'ye Devrolunan Takipli Krediler	1,0	0,02	0,7	0,01	0,7	0,01	18,3
II. Yurt Dışı Kredileri	646	14,5	818	15,2	874	13,7	17,4
<i>ABD Doları Karşılığı</i>	<i>98</i>		<i>98</i>		<i>105</i>		
III. Yurt Dışında İhraç Edilen Tahvil Tutarı	57	1,3	63	1,2	84	1,3	101,5
<i>ABD Doları Karşılığı</i>	<i>9</i>		<i>8</i>		<i>10</i>		
Finansal Borç Toplamı (I+II+III)	2.771	62,1	3.555	66,3	3.709	58,0	10,7
Bilgi İçin: Toplam YP Krediler (Milyon USD)	256		250		260		

Kaynak: TCMB, BDDK

Son Gözlem: 09.21

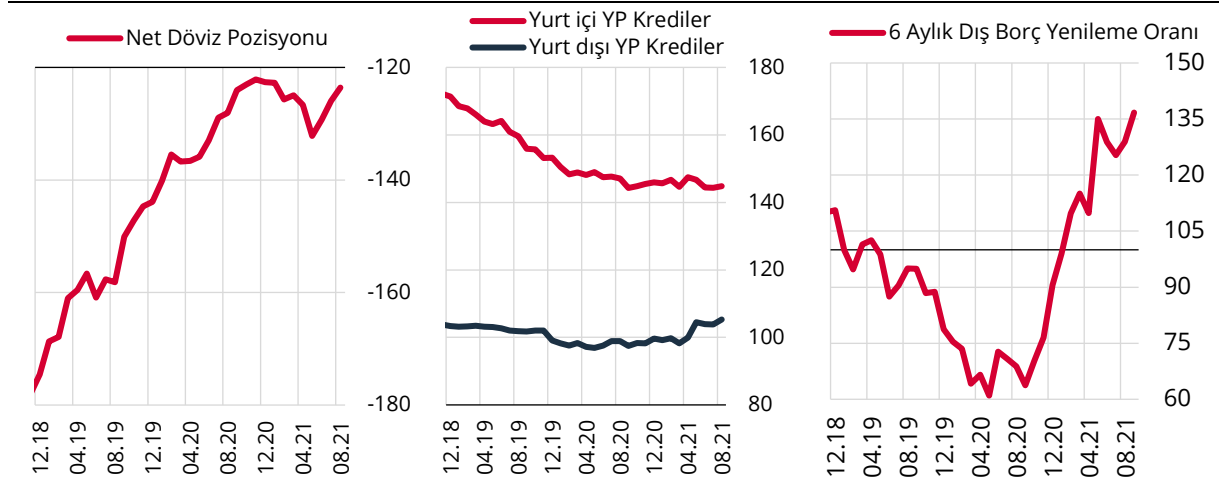
Dipnot: Banka ve BDFK'dan TL kredi kullanımı Eylül 2021, diğer veriler Ağustos 2021 itibarıdır. (*) 6 aylık büyüme sütunu ilgili kaleme göre 03.21 - 08.21/09.21 tarihleri arasındaki 5 veya 6 aylık değişimin bileşik hesaplama yöntemi ile yıllıklandırılmış değerini yansıtmaktadır.

Reel sektörün YP finansal borcu, yurt dışından temin edilen krediler kaynaklı bir miktar artarken, net YP açık pozisyonundaki iyileşme devam etmiştir. Kısa vadeli net YP fazla pozisyonundaki olumlu görünüm, kısa vadeli YP varlıklarındaki yükselişin katkısıyla korunmaktadır.

2018 yılından bu yana önemli iyileşme kaydeden reel sektörün net YP açık pozisyonu, 2021 yılı Mayıs ayı sonrasında 9 milyar ABD doları daha azalarak 123,6 milyar ABD dolarına gerilemiştir. Son aylarda ithalat ödemeleri ve yurt dışı borç kaynaklı olarak bir miktar artan YP borçlara karşın, YP mevduat ağırlıklı olarak varlıkların da yükselmiş olması YP pozisyon açığının azalmasına katkı sağlamıştır (Grafik III.2.4). Reel sektör firmalarının yurt içi bankalara olan YP kredi borcu, 2018 yıl başına göre yaklaşık 45 milyar ABD doları

azalmıştır. 2021 yılında reel sektörün yurt içi YP kredilerinde yataya yakın bir seyir izlenmektedir. Diğer taraftan, reel sektör firmalarının yurt dışından temin ettiği YP kredilerin 2021 yılı Mart ayı sonrasında bir miktar artmış olduğu görülmektedir. Reel sektör firmaları, 2021 yılı Mart-Eylül döneminde yurt dışı borçlarını yüzde 137 oranında yenilemiştir. Bu durum firmaların dış finansmana erişim kapasitesi ve ülkemize dış kaynak girişi açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Grafik III.2.4: YP Pozisyonu, YP Yükümlülükler ve Dış Borç Yenileme Oranı (Milyar ABD Doları, Yüzde)

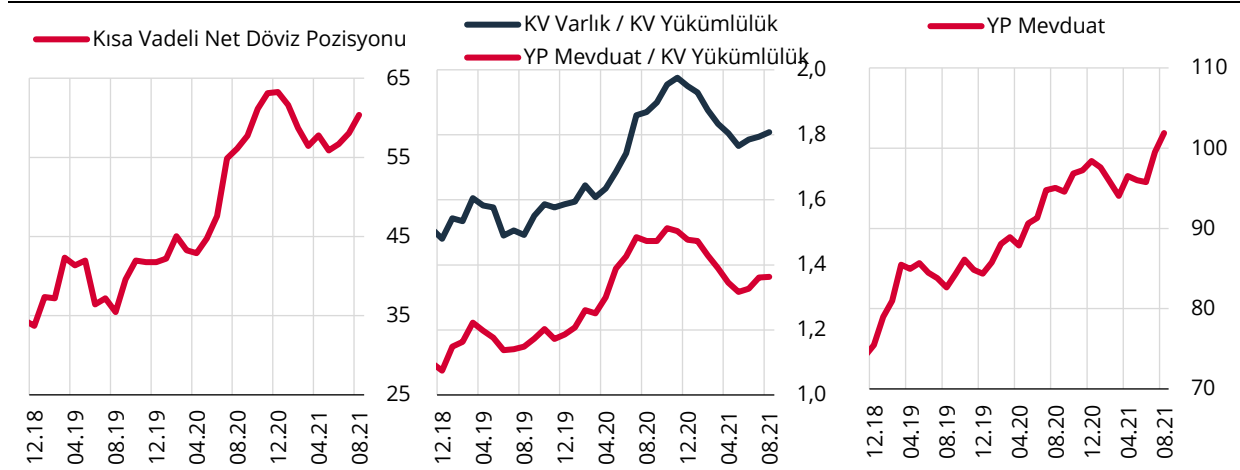

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 08.21

Dipnot: Dış borç yenileme oranı, 6 aylık pencerede sağlanan toplam dış borcun aynı 6 aylık sürede yapılan dış borç ödemelerine oranını göstermekte olup, son gözlem Eylül ayı itibarıdır.

Grafik III.2.5: Kısa Vadeli Net Döviz Pozisyonuna İlişkin Göstergeler (Milyar ABD Doları, Oran)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 08.21

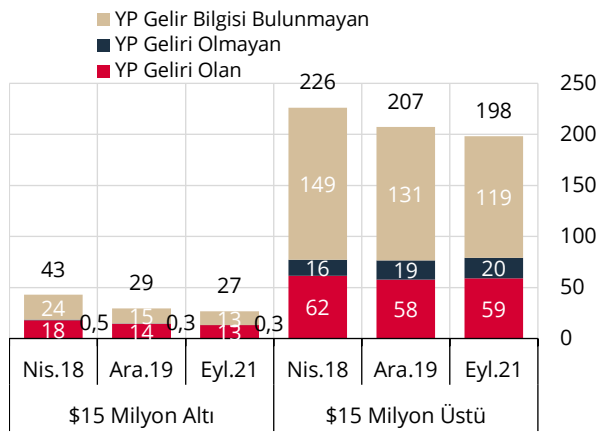
Dipnot: YP mevduatı, yerleşik reel sektör firmalarının yurt içi ve yurt dışı finansal kuruluşlarda tuttıkları toplam mevduattır. Mayıs 2021 itibarıyla, dış ticaret ödemelerinde raporlama sisteminin değiştirilmesi, menkul kıymetlerin sahiplik tanımında uluslararası metodolojiye uyum ve yurt dışı yerleşiklerin mevduatlarında kısa ve uzun vade ayrımı yapılması sonucu Kısa Vadeli Dış Borç Stoku kaleminde revizyona gidilmiştir.

Reel sektör kısa vadede döviz pozisyon fazlası vermeye devam etmektedir (Grafik III.2.5). Firmaların kur riskine yönelik ihtiyat saikiyle bulundurdıkları ve likit bir varlık olan YP mevduatının kısa vadeli YP yükümlülükleri karşılama oranı halen salgın öncesi değerlerin üzerinde yüksek seviyelerdedir.

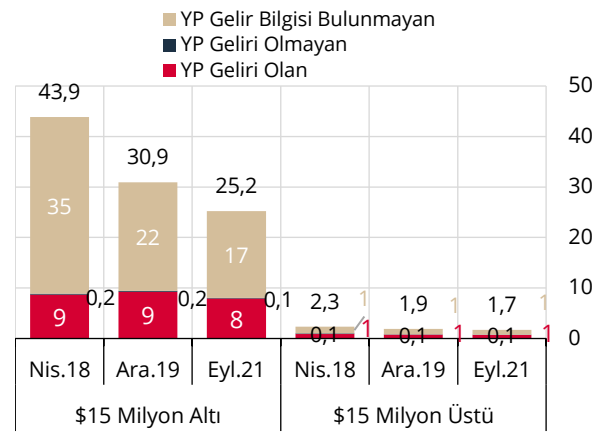
YP kredi borcundaki azalmayla birlikte YP kredi borcu bulunan firma sayısındaki gerileme devam etmektedir. YP kredisi olan firmalarda YP geliri olanların payı artmaktadır.

Firmaların kur riski yönetimine yönelik olarak 2018 yılı Mayıs ayında Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar'da yapılan değişiklik ile YP kredi bakiyesi 15 milyon ABD doları altındaki firmaların YP kredi kullanımları son üç yıllık döviz gelirleri ile ilişkilendirilmiştir. Söz konusu düzenleme ile 15 milyon ABD doları altında YP kredi borcu bulunan firmaların kredi bakiyesi, düzenleme tarihindeki 43 milyar ABD doları seviyesinden 2021 yılı Eylül ayı itibarıyla 27 milyar ABD doları düzeyine inmiştir (Grafik III.2.6). Aynı dönemde, düzenlemenin herhangi bir kısıtlama getirmediği 15 milyon ABD doları üzerinde YP kredi borcu bulunan firmaların kredi bakiyesi ise 226 milyar ABD dolarından 198 milyar ABD dolarına gerilemiştir. Ayrıca bu dönemde, YP kredi borcu bulunan firma sayısı her iki grupta da önemli ölçüde azalmıştır. Son veri itibarıyla, 15 milyon ABD doları sınırının altındaki grupta 25 bin, üstündeki grupta ise 1700 firma yer almaktadır (Grafik III.2.7). YP gelir bilgisine erişilebilen firmalar içerisinde, 15 milyon ABD doları sınırının altındaki grubun tamamına yakını YP gelire sahiptir. Sınırın üzerindeki firmaların da düzenlemeye tabi olmamasına rağmen yaklaşık yüzde 75'inin YP geliri bulunmaktadır.

Grafik III.2.6: Döviz Gelirine Göre YP Kredi Bakiyeleri (Milyar ABD Doları)

Grafik III.2.7: Döviz Gelirine Göre YP Kredisi Bulunan Firma Sayıları (Bin Adet)

Kaynak: Risk Merkezi, TCMB

Son Gözlem: 09.21

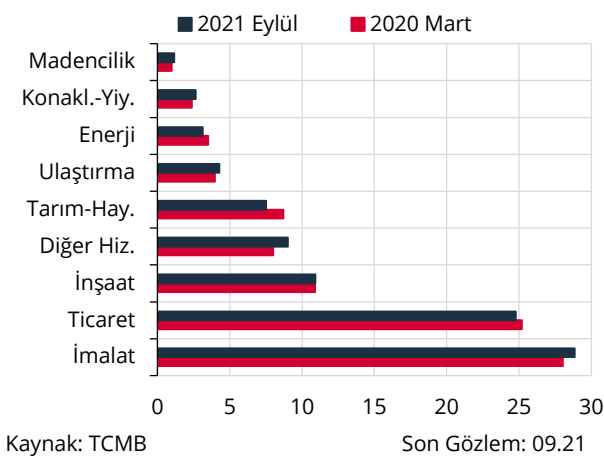
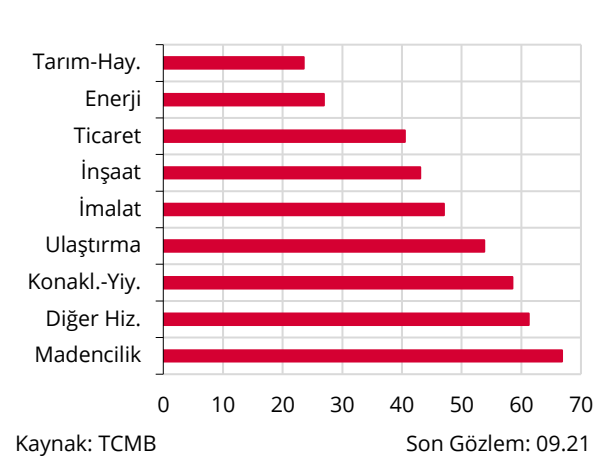
Kaynak: Risk Merkezi, TCMB

Son Gözlem: 09.21

Dipnot: YP geliri bilgisi bulunmayan firmalar, veri tabanında YP geliri bulunup bulunmadığına ilişkin herhangi bir kayıt bulunmayan firmaları göstermektedir. YP kredi borcuna yurt dışından yurt içi bankalar aracılığıyla kullanılan krediler dâhildir. Yurt dışından doğrudan kullanılan krediler dâhil değildir.

Salgından en çok etkilenen sektörlerin TL kredi büyümesi diğer sektörlerin üzerinde gerçekleşirken, bu sektörlerin TL kredi stok bakiyesindeki payları artmıştır.

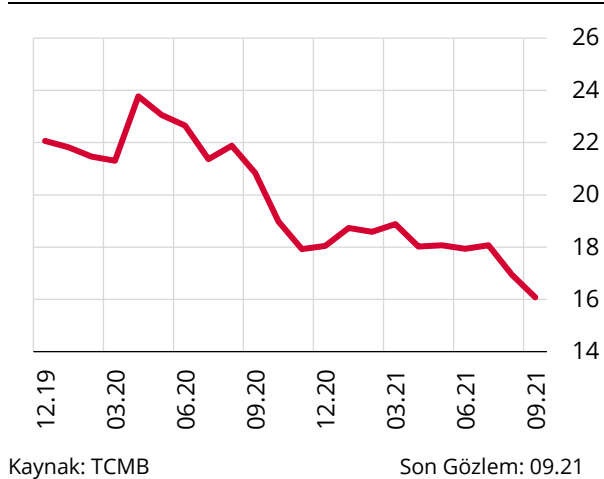
TL cinsinden firma kredilerinde imalat sanayi, toptan ve perakende ticaret ve inşaat sektörünün ağırlığı devam etmektedir. 2020 yılı Mart ayından 2021 yılı Eylül ayına kadar geçen süreçte diğer hizmet, madencilik, konaklama-yiyecek ve ulaştırma-depolama sektörlerinin TL kredi büyümesi yüzde 50'nin üzerinde gerçekleşmiştir (Grafik III.2.8). Salgından en fazla etkilenen konaklama-yiyecek ve diğer hizmet sektörlerindeki artışta destekleyici kredi kullanımları etkili olurken, ulaştırma sektöründeki artış e-ticaret kanalları üzerinden alışverişe artan talebin depolama ve taşımacılık alanında kapasite artırımı ihtiyacı doğurmasıyla ilişkilendirilmektedir (Grafik III.2.9).

Grafik III.2.8: TL Kredilerin Sektörel Dağılımı (% Pay)**Grafik III.2.9: Sektörel Bazda TL Kredi Büyümesi (03.2020 - 09.2021, % Değişim)**

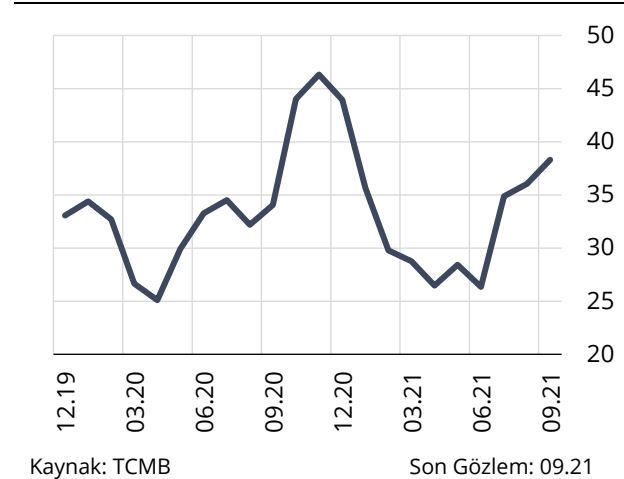
Dipnot: Kredi borcu, yurt içinden kullanılan TL kredileri kapsamaktadır. Grafikte yer alan Diğer Hizmet sektörü, NACE sınıflamasında L-Gayrimenkul faaliyetleri, M-Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler, N- İdari ve destek hizmet faaliyetleri, P- Eğitim, Q- Sağlık, R- Kültür, sanat, eğlence, dinlenme, spor ve S- Diğer hizmet faaliyetlerini kapsamaktadır. Solda yer alan grafik sektörlerin Mart 2020 ve Eylül 2021 tarihleri itibarıyla stok krediden aldığı payı gösterirken, sağda yer alan grafik 2020 Mart - 2021 Eylül döneminde kredi bakiyesindeki yüzde değişimi vermektedir.

Artan işletme sermayesi ihtiyacına bağlı olarak TL ticari kredi vadeleri kısalmaktadır.

Salgının ilk dönemlerinde firmalar, belirsizlik ortamında likit kalma motivasyonu ve düşük maliyetli kredi kampanyalarının etkisiyle uzun vadeli kredi kullanımlarını artırmıştır. 2020 yılı son çeyreğinden itibaren finansal koşullardaki sıkışma ile TL ticari kullandırmalarında vadeler kısalma eğilimine girmiş ve mevcut Rapor döneminde de bu eğilim devam etmiştir (Grafik III.2.10). Firmaların bu dönemde artan emtia fiyatları ve girdi maliyetlerinden dolayı kısa vadeli işletme sermayesi ihtiyacına yönelik kredi kullandığı, salgın kaynaklı belirsizliklerin azalması ve kredi faizine yönelik beklentilerinin etkisiyle ihtiyaç dışı kredi kullandırmalarını ertelediği değerlendirilmektedir. Öte yandan yeni kullanılan YP kredi vadelerinin Haziran ayından itibaren bir miktar uzadığı görülmektedir (Grafik III.2.11).

Grafik III.2.10: TL Firma Kredilerinin Ortalama Vadesi (Akım, 3 Aylık HO, Ay)

Dipnot: Kredilerin açılış tarihindeki vadeleri dikkate alınmıştır.

Grafik III.2.11: YP Kredilerin Ortalama Vadesi (Akım, 3 Aylık HO, Ay)

Dipnot: Kredilerin açılış tarihindeki vadeleri dikkate alınmıştır. DEK, YP kredilere dâhil edilmiştir. Eximbank kredileri hesaplamaya dâhil edilmemiştir.

Reel kesimin toplam finansal varlıklarından yükseliş mevcut Rapor döneminde devam etmiştir.

Reel sektör firmalarının finansal varlıklarında 2020 yılında başlayan artış eğilimi 2021 yılında da korunmaktadır. Varlık artışında TL ticari mevduattaki artış etkili olmakla birlikte, yaz aylarındaki YP efektif girişleri ile artan YP mevduat da varlıkları destekleyen diğer bir unsur olmuştur (Tablo III.2.2).

Tablo III.2.2: Reel Sektörün Finansal Varlıkları

	03.20		03.21		09.21		6 Aylık Büyüme (*)
	Milyar TL	GSYİH Payı	Milyar TL	GSYİH Payı	Milyar TL	GSYİH Payı	
Toplam Varlıklar	851	19	1.090	20	1.263	20	34,4
TL Ticari Mevduat	375	8	476	9	528	8	23,0
YP Ticari Mevduat	475	11	609	11	731	11	44,1
-(Milyar ABD doları)	75		80		86		15,8
Menkul Kıymetler	0,6	0,0	1,4	0,0	1,2	0,0	-28,2
Kamu Borçlanma Araçları	-	-	0,6	0,0	0,8	0,0	52,5
Özel Sektör Borçlanma Araçları	-	-	3,3	0,1	3,0	0,0	-15,4

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.21

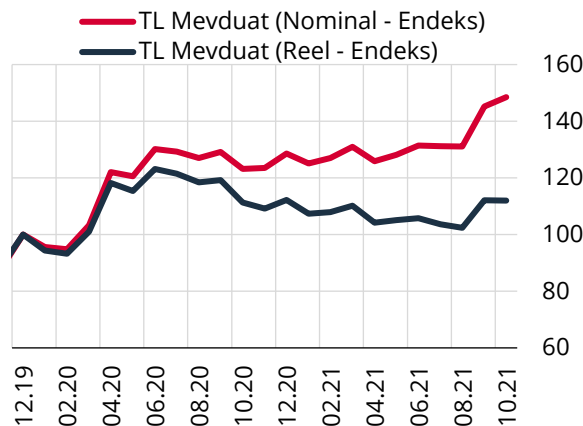
Dipnot: (*) 6 Aylık Büyüme sütunu 03.21 – 09.21 tarihleri arasındaki 6 aylık değişimin bileşik hesaplama yöntemi ile yıllıklandırılmış değerini yansıtmaktadır. Menkul kıymetler kaleminde veri tarihi Ağustos 2021 itibarıdır. Tablodaki (-), ilgili kırılımda/detayda veri bulunmadığını göstermektedir.

Reel sektörün en önemli finansal varlığı olan mevduattaki artış firmaların likidite görünümünü ve borç servis kapasitesini olumlu etkilemektedir.

2021 yılı ilk yarısında, salgın döneminde kullanılan KGF teminatlı kredilerin vadelerinin gelmesi ve kredilerin harcamaya dönmesiyle birlikte TL ticari mevduat yatay seyretmiş, yaz aylarında canlı iktisadi faaliyetle birlikte sağlanan nakit girişleriyle firma mevduatı tekrar artış eğilimine girmiştir (Grafik III.2.12). 2021 yılının ilk yarısında yatay seyir izleyen ticari YP mevduat, yaz aylarıyla birlikte bir miktar artış kaydetmiştir (Grafik III.2.13). Bu durumun yaz sezonunda turizm faaliyetlerinin canlanması ve yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının ülkeye ziyaretleri sonrasında sisteme giren efektiflerle ilişkili olduğu değerlendirilmektedir. İlgili dönemdeki YP ticari mevduat artışının önemli bir kısmının ziyaretçilerin çoğunlukla geldiği ülkelerdeki para birimi olan Euro cinsinden olması bu durumu desteklemektedir. YP mevduatın firma bilançolarındaki payının yükselmesi, reel sektörün YP açık pozisyonunun azalmasına ve kısa vadeli YP fazla pozisyonundaki olumlu görünümün kuvvetlenmesine katkı sağlamaktadır.

Grafik III.2.12: TL Ticari Mevduat Gelişimi

(Endeks) (Aralık 2019=100)

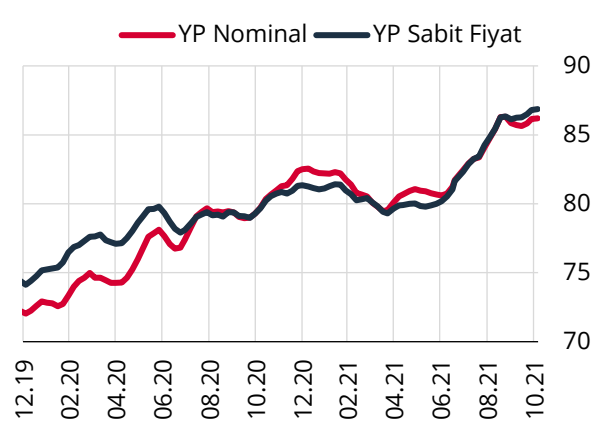
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 10.21

Dipnot: Yurt içinde yerleşik tüzel kişilerin TL ticari mevduatıdır. Endeks Aralık 2019'u baz (100) almaktadır. Reel endeks, nominal endeksin TÜFE'ye göre enflasyondan arındırılmış halidir.

Grafik III.2.13: YP Ticari Mevduat Gelişimi

(Milyar ABD Doları, 4 Haftalık HO)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 05.11.21

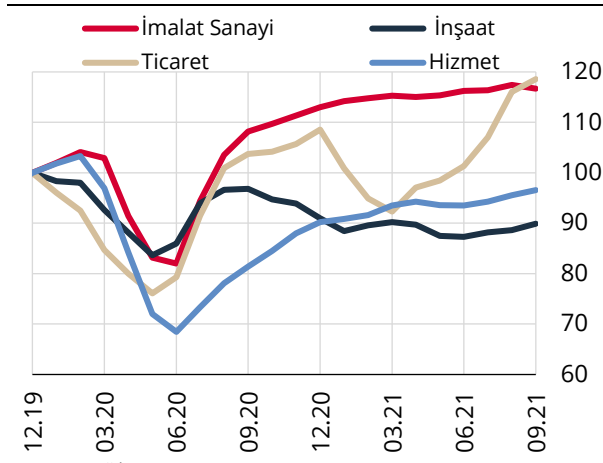
Dipnot: Sabit fiyat varsayımında, EUR/ABD doları paritesi ve altın ONS değerleri 30.07.2020 tarihli kura sabitlenmiştir. Grafikteki değerler 4 haftalık hareketli ortalama değerleridir.

Reel sektör ciroları ve güven endeksleri salgın belirsizliğinin azalması ve iktisadi faaliyetteki canlılık neticesinde iyileşmektedir.

Mevcut Rapor döneminde ihracattaki olumlu görünüm ve canlı iç talebin desteğiyle, reel sektör ciroları genele yaygın şekilde artış kaydetmiştir (Grafik III.2.14). Salgın sürecinde diğer sektörlerden pozitif ayrılan imalat sanayiinde, yükselen girdi maliyetlerine rağmen reel ciro 2020 yılı ikinci yarısından itibaren yüzde 20'nin üzerinde artmıştır. Hizmet sektörü ciro endeksi, Haziran ayında salgın önlemlerinin gevşetilmesi ve yaz aylarında turizm faaliyetlerindeki canlanmaya bağlı olarak toparlanmış ve salgın öncesi seviyelerine yakınsamıştır. Salgının ilk döneminde artan konut satışları ile ciroları iyileşen inşaat sektöründe, uzun süreli durgunluğun ardından son dönemde bir miktar toparlanma izlenmektedir.

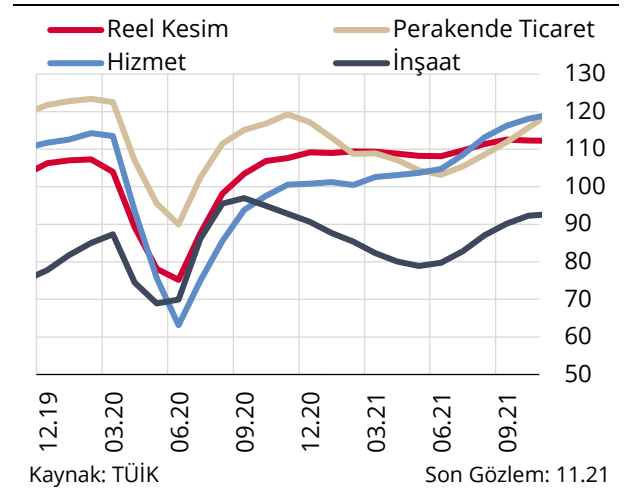
Cirolardaki artış, aşılamanın hız kazanması ve kısıtlamaların kaldırılması, reel sektör güven endekslerine olumlu yansımıştır (Grafik III.2.15). Kapanma etkisinin belirgin hissedildiği hizmet ve perakende ticaret sektörlerinde güven endeksleri mevcut Rapor döneminde yukarı yönlü hareket ederek salgın öncesi seviyelerine yakınsamıştır. İnşaat sektörü güven endeksi artan maliyetler nedeniyle zayıf seyretmiş, yaz aylarında ise konut satışlarındaki toparlanma ile bir miktar artış sergilemiştir.

Grafik III.2.14: Reel Sektör Ciro Endeksleri
(Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış, Reelleştirilmiş, 3 Aylık HO)

Kaynak: TÜİK
Son Gözlem: 09.21
Dipnot: Reelleştirme, hizmet ve imalat sanayiinde ilgili sektörlerin ÜFE'si, inşaat sektöründe inşaat girdi maliyet endeksi ile yapılmıştır. Ticaret reel ciro serisi için perakende satış hacmi endeksi kullanılmıştır. Tüm serilerde Aralık 2019 değeri 100'e sabitlenmiştir.

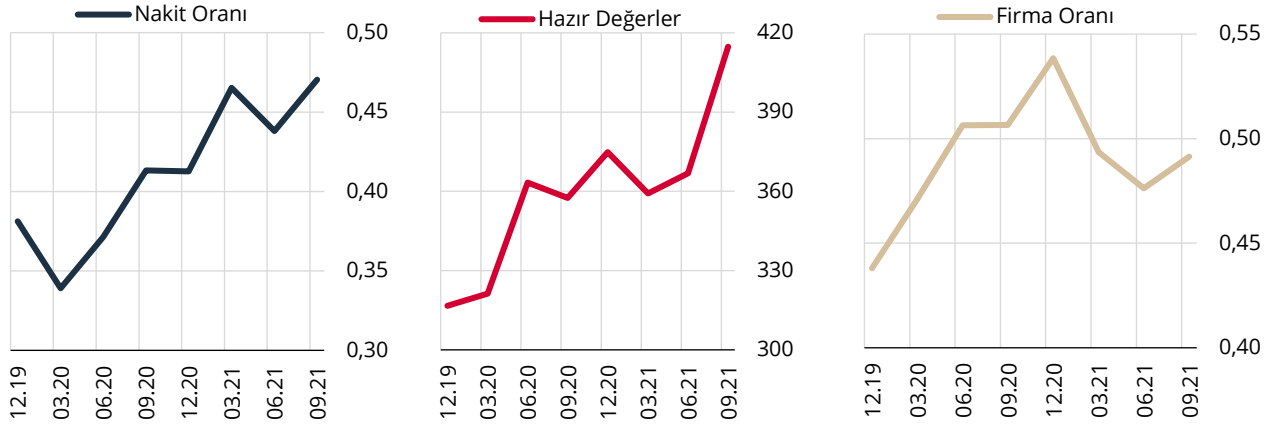
Grafik III.2.15: Reel Sektör Güven Endeksleri
(Mevsimsellikten Arındırılmış, 3 Aylık HO)

Kaynak: TÜİK
Dipnot:
Son Gözlem: 11.21

BİST'e kote reel sektör firmalarının kârlılık, likidite ve borç ödeme göstergelerindeki iyileşme eğiliminin güçlendiği görülmektedir.

Firmaların likit varlıklarının kısa vadeli borçlarını ne ölçüde karşıladığını gösteren nakit oranı salgın süreciyle birlikte önemli artış göstermiştir (Grafik III.2.16). Bu artışta, salgın belirsizliğinde firmaların ihtiyat saikiyle tuttıkları hazır değerler portföyündeki hızlı yükseliş belirleyici olmuştur. Son Rapor döneminden bu yana firmaların nakit pozisyonlarındaki iyileşmede ise açılma sonrası canlı seyreden iktisadi faaliyet, güçlü ihracat hacmi ve dolayısıyla artan firma cirolarının önemli etkisi olmuştur. Firma bazlı bakıldığında ise, nakit oranı literatürde eşik değeri olarak kabul edilen 0,20'nin üzerinde olan firma sayısı toplam firmaların yaklaşık yarısını oluşturmaktadır. Firmaların likidite pozisyonlarında gözlenen iyileşme, yeni varyant kaynaklı riskler veya küresel finans piyasalarına yönelik belirsizliklere karşı reel sektör likidite pozisyonlarının hazırlıklı olması açısından olumlu değerlendirilmektedir.

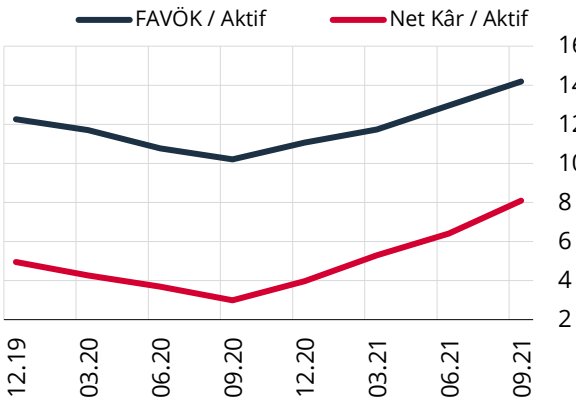
Grafik III.2.16: Firmaların Faaliyet ve Likidite Göstergeleri (Reelleştirilmiş Milyar TL, Oran)

Kaynak: FINNET

Son Gözlem: 2021 Ç3

Dipnot: Son veri itibarıyla 277 reel sektör firması analize dâhil edilmiştir. Nakit oranı, hazır değerler ve menkul kıymetler toplamının kısa vadeli borçlara oranı olarak hesaplanmaktadır. Firma oranı, nakit oranı yüzde 20'nin üzerinde olan firmaların toplam firma sayısına oranını vermektedir.

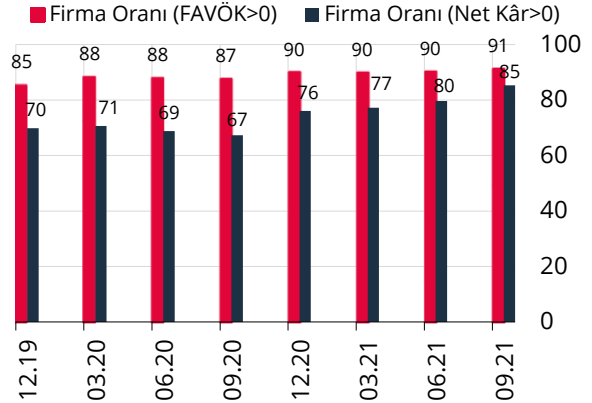
Borsada işlem gören firmaların kârlılıklarında iyileşme gözlenirken, salgın dönemindeki kredi kullanımlarına bağlı olarak firma hazır değerleri ve nakit oranları da artışını sürdürmüştür. Mevcut Rapor döneminde BİST'te işlem gören reel sektör firmalarının net kârında 2020 yılı üçüncü çeyreğinde başlayan yükseliş iç ve dış talebin desteğiyle devam etmiş, kârlılık göstergeleri salgın öncesi seviyelerin üzerine yükselmiştir (Grafik III.2.17). Bununla birlikte, kârlılıktaki iyileşme BİST firmaları geneline yayılmış, mevcut Rapor döneminde pozitif FAVÖK ve net kâr açıklayan firma sayısının toplam içerisinde payı salgın öncesi seviyeleri de aşarak yüzde 90'ın üzerine çıkmıştır (Grafik III.2.18). Bu durum, salgından doğrudan etkilenen hizmet harici sektörlerde salgın sürecinde yaşanan kârlılık kayıplarının büyük ölçüde telafi edildiğine işaret etmektedir.

Grafik III.2.17: BİST Firmaları Kârlılık Göstergeleri (Oran, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 2021 Ç3

Dipnot: FAVÖK: Net Kâr + Finansman + Vergi + Amortisman giderleri. 277 reel sektör firması analize dâhildir. Kârlılık hesaplamaları yıllıklandırılmış değerler üzerinden yapılmıştır.

Grafik III.2.18: BİST Firmalarında Kârlılığın Yayılımı (%)

Kaynak: TCMB

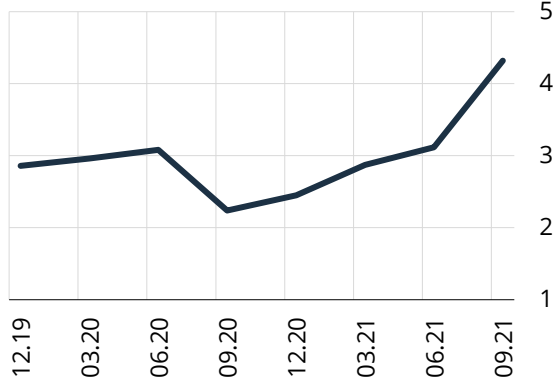
Son Gözlem: 2021 Ç3

Dipnot: Firma oranı FAVÖK değeri ve Net Kâr Marjı pozitif olan firmaların toplam firmalara oranını göstermektedir.

2020 yılından itibaren salgın ve emtia fiyatları kaynaklı oynaklıklar yaşanmasına rağmen, BİST firmalarının borç ödeme kabiliyetlerinde iyileşme olmuştur (Grafik III.2.19). 2021 yılı üçüncü çeyreği itibarıyla finansman gideri karşılama oranı (FGKO)'na bakıldığında, firmalar yıllık faaliyet kazançları ile yaklaşık 3 yıllık finansman maliyetlerini karşılayabilecek güçtedir. Ayrıca, firmaların yüzde 90'ından fazlası ilgili yazında FGKO için eşik değeri kabul edilen 1,5 seviyesinin üzerindedir (Grafik III.2.20). Toplam borçların ise yüzde 10'luk kısmı FGKO'su eşik değerinin altında olan firmalarda bulunmaktadır. 2021 yılı genelinde iktisadi

faaliyette gözlenen canlılık ve dış talepteki toparlanma firmaların ödeme güçlerini iyileştirmiştir. Bu durum bankacılık sektörü açısından aktif kalitesi kaynaklı riskleri sınırlayabilecektir.

Grafik III.2.19: BİST Firmalarının Finansman Gideri Karşılama Oranı (Oran)

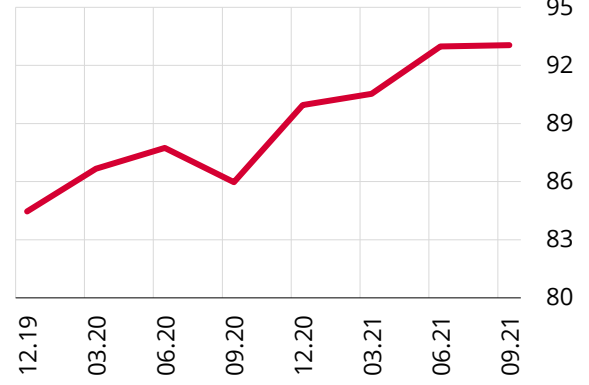

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 2021 Ç3

Dipnot: FGKO= FAVÖK/Finansman Giderleri. 277 reel sektör firması analize dâhildir. Hesaplamalar yıllıklandırılmış değerler üzerinden yapılmıştır.

Grafik III.2.20: Finansman Gideri Karşılama Oranı Firma Payı (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 2021 Ç3

Dipnot: Firma oranı finansman gideri karşılama oranı 1,5'un üzerinde olan firmaların toplam firma sayısına oranını göstermektedir. 277 reel sektör firması analize dâhildir.

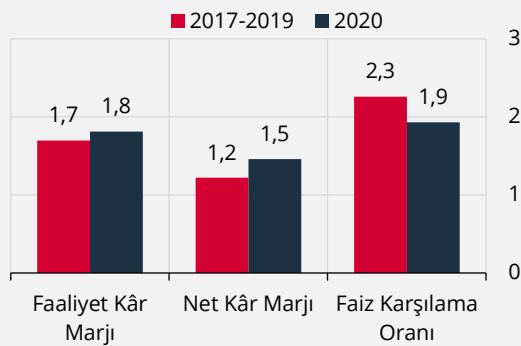
Kutu III.2.1

Salgın Döneminde Sektörlerin Faaliyet ve Finansal Göstergelerindeki Gelişmeler

Salgın, ülke ekonomisinde 2020 yılının ikinci çeyreğinde azalan iç ve dış talep kaynaklı sert bir daralma getirmiş, düzenleyici otoriteler ve TCMB'nin attığı destekleyici politika adımları ile ekonomi 2020 yılının ikinci yarısında hızlı bir toparlanma süreci yaşamıştır. 2020 yılı genelinde ise değişen tüketici davranışları ve finansal koşullardaki gevşeme ile bazı sektörlerde belirgin iyileşme gözlenmiş, salgının doğrudan etkilediği bazı sektörlerde ise iyileşme zaman almıştır. Bu kutuda, her yönüyle olağandışı bir dönem olan 2020 yılında, firma bilanço performanslarına dair göstergelerdeki gelişmeler sektörler arası farklılaşmalarla birlikte ele alınmaktadır. Analizde kurumlar vergisi mükellefi yaklaşık 600 bin adet firmanın 2020 yıl sonu gelir tablosu verileri, 2017-2019 dönemi ile kıyaslamalı olarak incelenmektedir.

Salgın 2020 yılında birçok firmanın faaliyetini olumsuz etkilemesine rağmen, zamanında alınan destekleyici önlemlerle birlikte toplam reel sektör ciro hacmi 2019 yılına kıyasla yüzde 19,4 ve 2017-19 yılları ortalamasına kıyasla yüzde 40 artış kaydetmiştir. Söz konusu artışın bir kısmı enflasyon kaynaklı olurken, salgına ilişkin alınan tedbir sonrası 2020 yılının ikinci yarısında oluşan likidite ortamında artan iç ve dış talep firma cirolarını iyileştiren diğer bir unsur olmuştur. Firma başına ortalama kârlılıklar ve faiz karşılama oranları ise bu dönemde değişken seyir göstermiştir (Grafik III.2.1.1). Firmaların faaliyet ve net kâr marjları, yıl genelinde düşük seyreden emtia fiyatları ve finansman maliyetlerinin yanı sıra kısa çalışma ödeneği gibi destekleyici adımlarla düşen operasyon maliyetlerinin etkisiyle bir miktar artmıştır. Öte yandan faiz karşılama oranı 2020 yılında önceki döneme göre düşerek 1,9 seviyesine gerilemiş olmakla birlikte ilgili yazında makul değer kabul edilen 1,5'un üzerindedir.

Grafik III.2.1.1: Medyan Kârlılık ve Faiz Karşılama Oranı Gelişimi (Oran)

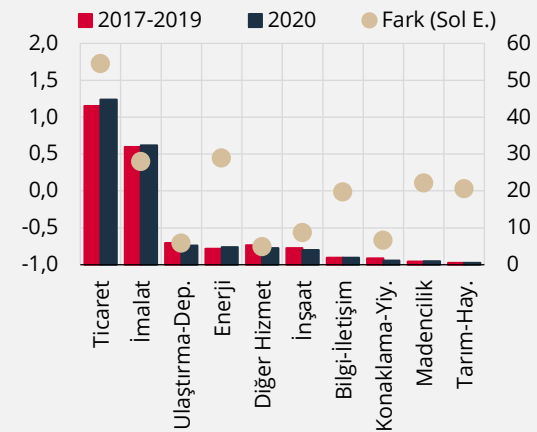

Kaynak: GİB

Son Gözlem: 12.20

Dipnot: Hesaplamalarda E-Su temini, kanalizasyon, K-Finans ve sigorta faaliyetleri, O-Kamu yönetimi ve savunma, T-Hanehalklarının işveren faaliyetleri, U-Uluslararası örgütler ve V-Kendi adına menkul sermaye iradı faaliyetleri yer almamaktadır. Faiz Karşılama Oranı, faaliyet kârının finansman giderine oranını göstermektedir.

Grafik III.2.1.2: Net Satışlarda Sektörel Pay Dağılımı (% , % Değişim)

Kaynak: GİB

Son Gözlem: 12.20

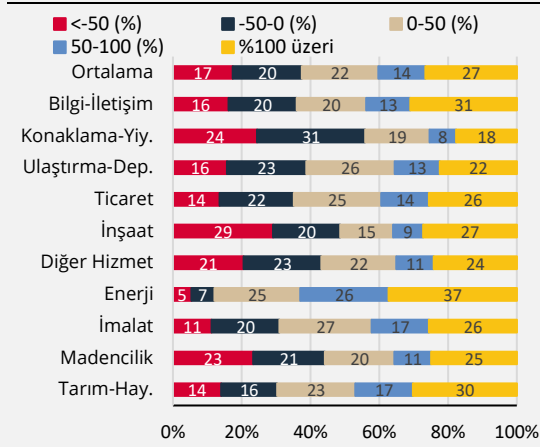
Dipnot: Sektörel net satışların toplam net satışlardaki payını ve bu paydaki değişimi göstermektedir. Sütunlar 2020 değerine göre büyükten küçüğe sıralanmıştır. Diğer Hizmet sektörü, NACE sınıflamasında L-Gayrimenkul faaliyetleri, M- Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler, N- İdari ve destek hizmet faaliyetleri, P- Eğitim, Q- Sağlık, R- Kültür, sanat, eğlence, dinlenme, spor ve S- Diğer hizmet faaliyetlerini kapsamaktadır.

Sektörlerin toplam cirodan aldığı pay, 2020 yılında iktisadi faaliyette gözlenen etkilerin sektörel dağılımı hakkında fikir vermektedir. Bu kapsamda, 2020 yılı ciro paylarında geçmiş yıllarda olduğu gibi imalat ve toptan perakende ticaret sektörü ön plana çıkmaktadır (Grafik III.2.1.2). Bu iki sektör 2017-19 ortalamasına göre ciro paylarını da artırmıştır. Bununla birlikte, enerji, madencilik ve tarım sektörü toplam cirolara geçmiş yıllardan daha fazla katkı sunmuştur. Salgından en olumsuz etkilenen diğer hizmet, inşaat, ulaştırma-depolama ve konaklama-yiyecek sektörlerinin payı ise 2020 yılında önceki döneme göre azalmıştır.

Net satışlardaki firma bazlı gelişmelere bakıldığında ise, 2020 yılında ortalamada firmaların (adetsel olarak) yüzde 37'sinin net satışları düşerken, yüzde 63'ünün net satışları artış göstermiş, değişim oranları sektörden sektöre farklılaşmıştır (Grafik III.2.1.3). Bu dönemde net satışlardaki azalışın firma bazında yaygınlığı salgından en olumsuz etkilenen konaklama-yiyecek, inşaat ve diğer hizmet sektörlerinde olurken, net satışlardaki artışın yaygınlığında enerji, tarım-hayvancılık, imalat ve bilgi-iletişim sektörleri öne çıkmıştır. Özellikle net satışlarını bir önceki yıla göre yüzde 100'ün üzerinde artıran firmalar ise enerji, bilgi-iletişim ve tarım-hayvancılık sektörlerinde yoğunlaşmıştır.

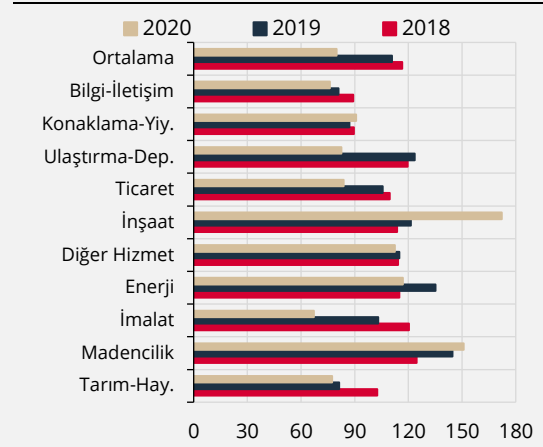
2017-2020 arasında net satışlardaki artışların firmalar genelinde tabana yaygınlığını ölçmek amacıyla HH (Herfindahl-Hirschman) endeksi hesaplanmıştır. Ülke genelinde ve sektör bazında firma satışlarının toplam satışlardan aldığı payları dikkate alınarak, ticari faaliyetlerin tabana yayılımına yönelik bir kıyaslama yapılmaktadır. Endeksin yükselmesi net satışların belirli firmalara yoğunlaştığını gösterirken, azalan endeksi ciro artışlarının daha tabana yaygın gerçekleştiğine işaret etmektedir. Bu bağlamda, 2017 yılı 100 baz puan olarak alındığında, ortalamada 2018 yılından 2020 yılına doğru yaratılan ciroların tabana daha yaygın olarak gerçekleştiği görülmektedir (Grafik III.2.1.4). Ortalamanın sergilediği davranışa benzer eğilim, tarım-hayvancılık, imalat, ticaret, bilgi-iletişim sektörlerinde de gözlenirken, özellikle inşaat ve madencilik sektörlerinde yaratılan ciroların sektör geneline yayılmadığı ve daha az sayıda firmaya gerçekleştirildiği görülmektedir.

Grafik III.2.1.3: Sektörel Bazda Net Satış Gelişimine Göre Firma Sayıları (%)

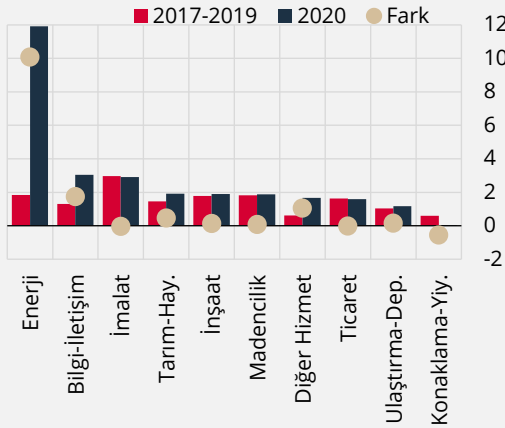
Kaynak: GİB Son Gözlem: 12.20
Dipnot: Sütun grafik içerisindeki değerler ilgili sektördeki net satış değişimine tekabül eden firma sayısının yüzdesidir.

Grafik III.2.1.4: Sektörel Bazda Net Satışlarda Firma Yoğunlaşması (HH Endeksi, 2017=100)

Kaynak: GİB Son Gözlem: 12.20
Dipnot: Hesaplamalarda HH (Herfindahl-Hirschman) endeksi kullanılmış, sektörel bazda 2017 yılı 100'e endekslenmiştir. HH endeksi, sektörde yer alan her firmanın ciro payının karelerinin toplamı olarak hesaplanmaktadır.

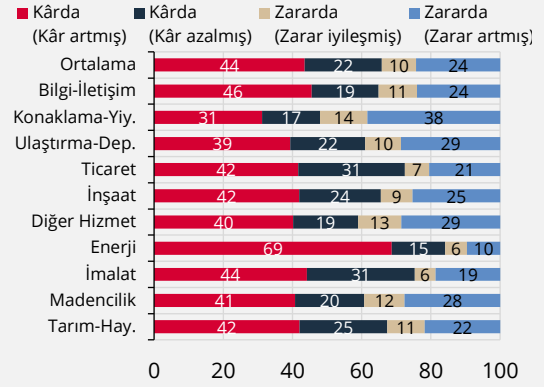
Sektörel bazda kârlılık gelişiminde ise 2020 yılında bir önceki döneme göre firmaların medyan faaliyet kâr marjı konaklama-yiyecek sektörü haricindeki tüm sektörlerde artış göstermiştir (Grafik III.2.1.5). 2020 yılında sektörel bazda kâr marjı artışı en fazla enerji sektöründe yaşanmış, sektörün ortalama faaliyet kâr marjı bu dönemde yüzde 10'a ulaşmıştır. Enerji sektöründe kur gelişmelerine bağlı olarak Yenilenebilir Enerji Kaynakları Destekleme Mekanizması (YEKDEM) gelirlerinin yükselmesi, elektrik fiyatlarındaki artışlar ve tüketici tarifelerinde yapılan değişiklikler kârlılığa olumlu yansımıştır. Salgına özgü talep koşullarından ve tüketici davranışı değişiminden olumlu etkilenen bilgi-iletişim sektörü de 2020 yılında önceki döneme göre kârlılığını görece fazla artıran sektörlerden biri olmuştur.

Grafik III.2.1.5: Sektörel Bazda Faaliyet Kâr Marjı Gelişimi (Oran, Fark)

Kaynak: GİB

Son Gözlem: 12.20

Dipnot: Hesaplamalarda medyan değerler kullanılmıştır. Grafikteki değerler firmanın faaliyet kârı/net satışlar oranını ve orandaki değişimi göstermektedir. Sütunlar 2020 değerine göre büyükten küçüğe sıralanmıştır.

Grafik III.2.1.6: Sektörel Bazda Faaliyet Kâr Marjı Gelişimine Göre Firma Sayıları (%)

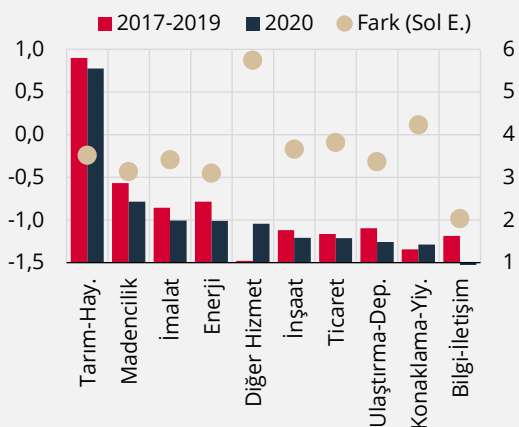
Kaynak: GİB

Son Gözlem: 12.20

Dipnot: Sütun grafik içerisindeki değerler ilgili sektördeki kârlılık değişimine tekabül eden firma sayısının yüzdesidir.

Sektörel bazda ortalama faaliyet kâr değişimine göre firma sayıları dağılımı incelendiğinde 2020 yılında firmaların yüzde 66'sının kârda (yüzde 44'ünün kârlılığında iyileşme, yüzde 22'sinde ise kârlılığında azalma), geri kalan yüzde 34'ünün ise zararda olduğu görülmektedir (Grafik III.2.1.6). Kârlılığın tabana yaygınlığında enerji sektörü, zararın tabana yaygınlığında konaklama-yiyecek sektörü öne çıkmaktadır. Firma adedi bazında bu dönemde özellikle kârlılığı artan firmaların sektörleri domine ettiği görülmektedir.

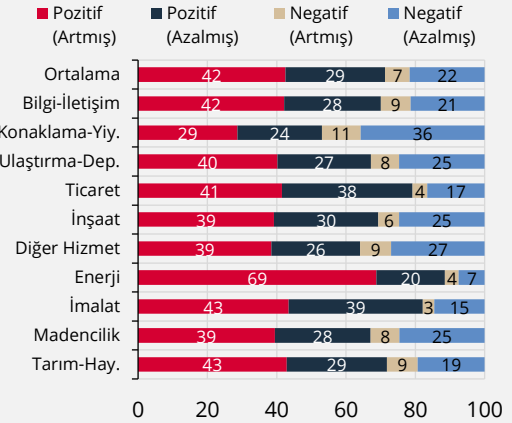
Sektörel bazda faiz karşılama oranı değişimi en fazla enerji sektöründe görülmüş olup, bu artış yukarıda bahsedilen nedenlerden dolayı büyük ölçüde FAVÖK artışı ile ilişkilidir (Grafik III.2.1.7). Bu dönemde ortalama firmaların yüzde 29'unda negatif faiz karşılama oranı bulunurken, firmaların büyük oranda faiz karşılama oranı artış kaydetmiştir (Grafik III.2.1.8). Enerji sektörü faiz karşılama oranı değişiminde pozitif ayrışırken, konaklama-yiyecek sektörü negatif ayrışmıştır.

Grafik III.2.1.7: Sektörel Bazda Faiz Karşılama Oranı Gelişimi (Oran, Fark)

Kaynak: GİB

Son Gözlem: 12.20

Dipnot: Medyan firmanın faaliyet kârı/finansman gideri oranını ve orandaki değişimi göstermektedir. Sütunlar 2020 değerine göre büyükten küçüğe sıralanmıştır.

Grafik III.2.1.8: Firma Büyüklüğüne Göre Faiz Karşılama Oranı Değişimi Firma Oranı (%)

Kaynak: GİB

Son Gözlem: 12.20

Dipnot: Sütun grafik içerisindeki değerler ilgili sektördeki faiz karşılama oranı değişimine tekabül eden firma sayısının yüzdesidir.